

LEONARD
No. 41.

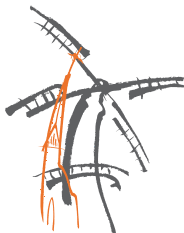
HAREN

verbeeld!

HAREN VERBEELD

Bezienswaardigheden en bijzondere plekjes in Haren:
impressies in poëzie en proza

Gemeente**Haren**

HAREN VERBEELD

Voorwoord

“Haren krijgt verbeelding”: onder die titel vonden de gemeente Haren en de commissie Letteren van de Culturele Raad Haren elkaar in een meerjarig project. Startpunt was het organiseren van het symposium ‘Aandacht voor Kopland’ ter gelegenheid van de onthulling van het beeld van de schrijver dat sinds het najaar van 2012 in de bibliotheek te bewonderen valt. De verbeelding kreeg daarna alle ruimte in het project ‘Natuur en poëzie’ om vervolgens in 2015 de succesvolle expositie ‘WO II in Haren’ te creëren.

En nu, in 2016, wordt Haren zelf verbeeld. Een oproep aan schrijftalenten om de verbeelding te laten spreken en een tekst (in poëzie of proza) te schrijven bij een Harener bezienswaardigheid bleef niet onbeantwoord. Of het nu de Drentsche Aa is of een statige villa, een beeldje of een tramhuisje: kennelijk biedt onze gemeente vele inspiratiebronnen.

Alle inzendingen zijn voorgelegd aan een jury die de vijf beste teksten heeft uitgekozen. Zij zijn voorzien van een ster opgenomen in deze bundel, waarin ook van alle andere inzenders tenminste één bijdrage is te vinden. Alle teksten zijn voorzien van een foto en een korte toelichting.

Er is geen routekaart langs de bezienswaardigheden toegevoegd aan de bundel. Voor veel Hareners zullen het geen onbekende plekjes zijn, maar de verbeelding ervan door de tekstschrijvers biedt wellicht een nieuw en verrassend perspectief. Gaat u met de bundel in de hand nog maar een keer kijken.

O ja, die lege bladzijde (124): die staat open voor uw eigen verbeelding van een van de andere mooie plekjes, die ontbreken in deze bundel.

Veel lees- en kijkplezier.

Jan Boland en Friso Bavinck

Glans

Hier sta ik dan, "Zen".
Het voelt alsof ik hier geboren ben
één met de beukenhaag.
Ik word, ben en blijf.
Het licht valt over heel mijn lijf
bij het ontwaken van de dag.
De ochtenddauw zorgt, dat ik soepel blijf
en dat ik glanzen mag.
Zie mij staan, in het voorbij gaan.
Sta even stil en bedenk wat ik wil.
Eén met het groen, elk seizoen.
Te zijn in een tuin, zoals het ooit begon
zonder steen en beton,
waarvan de oorsprong niet mag verdwijnen.
Een groene Parel, waarop het licht blijft schijnen.

Margriet Wortelboer

“Meisje met hoofdoek”. Beeld van Swami Anand Vygiانو (ir. P.J. Scholma).
Het bronzen beeldje staat op de groenstrook voor 't Clockhuys aan de Kerkstraat.

H.K.H. Prinses Juliana

De Oude Hoflaan in,
't Witte Kerkje langs
Huize "De Oude Hof"
en dan nog honderd pas.

t Beeld van d'oude koningin
toen nog een prinses voor ons.
Daterend van voor de oorlog,
geschonken beeld, gegoten brons.

Weggemoffeld door de bezetter
in die donkere oorlogstijd.
Pas weer teruggevonden
nadat Haren was bevrijd.

Juliana's jawoord erin versmolten,
herplaatst waar het toen eens stond
aan de Prins Bernhardlaan, en trots denkt ze:
Zo is mijn geschiedenis weer rond!

Fred Kamp

“H.K.H. Prinses Juliana”. Bronzen beeldje (maker onbekend) in 1936 door de Oranjevereniging Oranje Nassau geschonken aan de burgerij van Haren ter gelegenheid van de verloving van de prinses met prins Bernhard. In WO II gered uit handen van de bezetter door Oranjegezinde Hareners en verstoppt. Na jaren van omzwervingen is het op 30 april 1999 (koninginnedag) weer op de plaats is gezet, waar het hoort te staan: in het perk aan de Prins Bernhardlaan bij de kruising met de Oude Hoflaan.

Kijk 't zit zo

Kijk 't zit zo
Zonder u meneer Guyot
Was er geen haar op mijn hoofd die er aan dacht
Het Friese land te ruilen voor Gronings pracht

Doch de verbeelding van de taal
Creëerde voor ons allemaal
Ruimte, groen en frisse moed
Op fietsafstand van uw gedachtengoed

Anja Nutters

Henri Daniel Guyot 1753-1828

Een man..... in Nederland die vol enthousiasme, trots,
vrolijk met iets bijzonders begon....

In Parijs... met vol nieuwsgierigheid in een zaal terecht kwam.
Handen die hij zag bewegen... antwoorden die op het bord
werden geschreven. Duimen die aan dove kinderen werden gegeven...
gedachtes die brainstormen en werken.

Nederland laten bewijzen.. met volle moed en kracht.
Doven die je ziet glimlachen, dat deed hem goed. Een nieuwe taal
die in je vingers zit.. of je het kunt of niet. Iedere dag... iedere minuut,
iedere seconde leerden ze iets nieuws.. van trots straalden zijn ogen...
het lukt, het kan, het is onzin dat een mens niks kan leren.
Iedere dag... zon onder zon op... leren we iets nieuws...
leren door gebarentaal, dat is TOP

Nine Haanstra

Buste Guyot: Henri Daniel Guyot (1753 – 1828) was predikant van de Waalse gemeente in Groningen vanaf 1777. Hij vond onderwijs voor doven belangrijk. Daarom richtte hij op 14 april 1790 samen met anderen in Groningen het eerste Instituut voor Doven in Nederland op. De Guyotschool in Haren is gevestigd in en naast 'Huis Hemmen' (Rijksstraatweg 63 b).

Het Huis Hemmen, aan de Rijksstraatweg, is een van de vele mooie landhuizen die Haren rijk is. Het ontstond in de 17e eeuw als 'Hof te Hemmen'. Na sloop, nieuwbouw en verbouw werd het huis in begin twintigste eeuw kinderziekenhuis en tegenwoordig is er een instituut voor doven in gevestigd.

De juichende mens ★

eikenhouten weerspiegeling
van uitbundigheid
en optimisme

in herdenkend perspectief

het is niet logisch
dat er oorlog is
dat er vrede is
dat de ander anders is

zo herdenk ik nu
de dag van toen

Harry van Velsen

De juichende mens". Dit monument van Johanna Nijlunsing is te vinden in het plantsoentje waar Wilhelminalaan en Westerse Drift elkaar ontmoeten. Hier stond vanaf 1937 een ander monument dat was opgericht ter gelegenheid van het huwelijk van prinses Juliana met prins Bernhard en was gemaakt van stoere Groninger baksteen. De tekst luidde: Oranje – Lippe met daartussen de trouwdatum 7-1-1937. Daaronder stonden de wapenschilden van Oranje en Lippe. Tijdens WO II hebben de Duitsers het monument vernietigd. Na de oorlog werd er een vrijheidsboom geplant (een linde) en in 1975 kwam daar de juichende mens bij.

Water

Het teveel gaat z`n eigen weg
het spoelt de onderaardse gangen
schoon, die behoren aan de dieren in
de aarde, vanzelf kom ik daar, waar
het lager is en veel met mij
sluit zich aan bij het,
waar ook geen plaats voor is.

Het is goed, wij gaan,
men kan niet zonder
ons, dat is bekend immers
wij wassen samen en kijken
uit, hier zijn wij, neem ons
indien nodig voor het lessen van
de dorst, die de wortels van het
leven opneemt en verspreidt.

Een deel neemt daarom
afscheid, wij gaan door,
vrolijk tollend door
natuur, die leven geeft aan
leven, wij gaan door,
wij worden groter, worden
wijder, dorp en stad gaan aan ons
voorbij, sneller ook.
Door mensenhanden staan
we stil en
worden we bevrijd.

Theo Wortelboer

De Drentsche Aa is de enige beek in Nederland die (grotendeels) zijn oorspronkelijke meanderende loop heeft behouden. Opvallend genoeg heet de beek alleen in Groningen de Drentsche Aa. In Drenthe zelf is de beek een samenstel van diepjes. De beek wordt met en onderleider onder het Noord-Willemskanaal geleid en heet daarna Oude Aa. Deze mondt ten slotte uit in de Schipsloot bij het Friesche Veen, die weer uitmondt in het Noord-Willemskanaal.

Als een losgeraakt Lint

Als een losgeraakt lint
Kronkelt het riviertje door het landschap
Lijnen weerspiegelen in het water
Het is er druk

Insecten
Vogels
Die naar ze jagen
Maar ook het mooiste lied daar zingen
Vissen
Die af en toe speels boven het water uitspringen

De fauna en flora die heerlijk haar gang kan gaan
De Drentse Aa
stroomt door Groningen
Haren
En het Drentse land

Er is daar zoveel rust te halen

Zittend aan de kant
Of
Als ik ga staan
Zie ik zoveel moois

En
Hoef geen entree te betalen

Gré van Lith

Denkend aan Haren ★

Denkend aan Haren...

voel ik de gele trein over de Drentsche Aa bij Glimmen
de provincie Groningen en de gemeente Haren binnenglijden.
Rechts in zicht: de golfbaan en het groepje bomen bij de beek

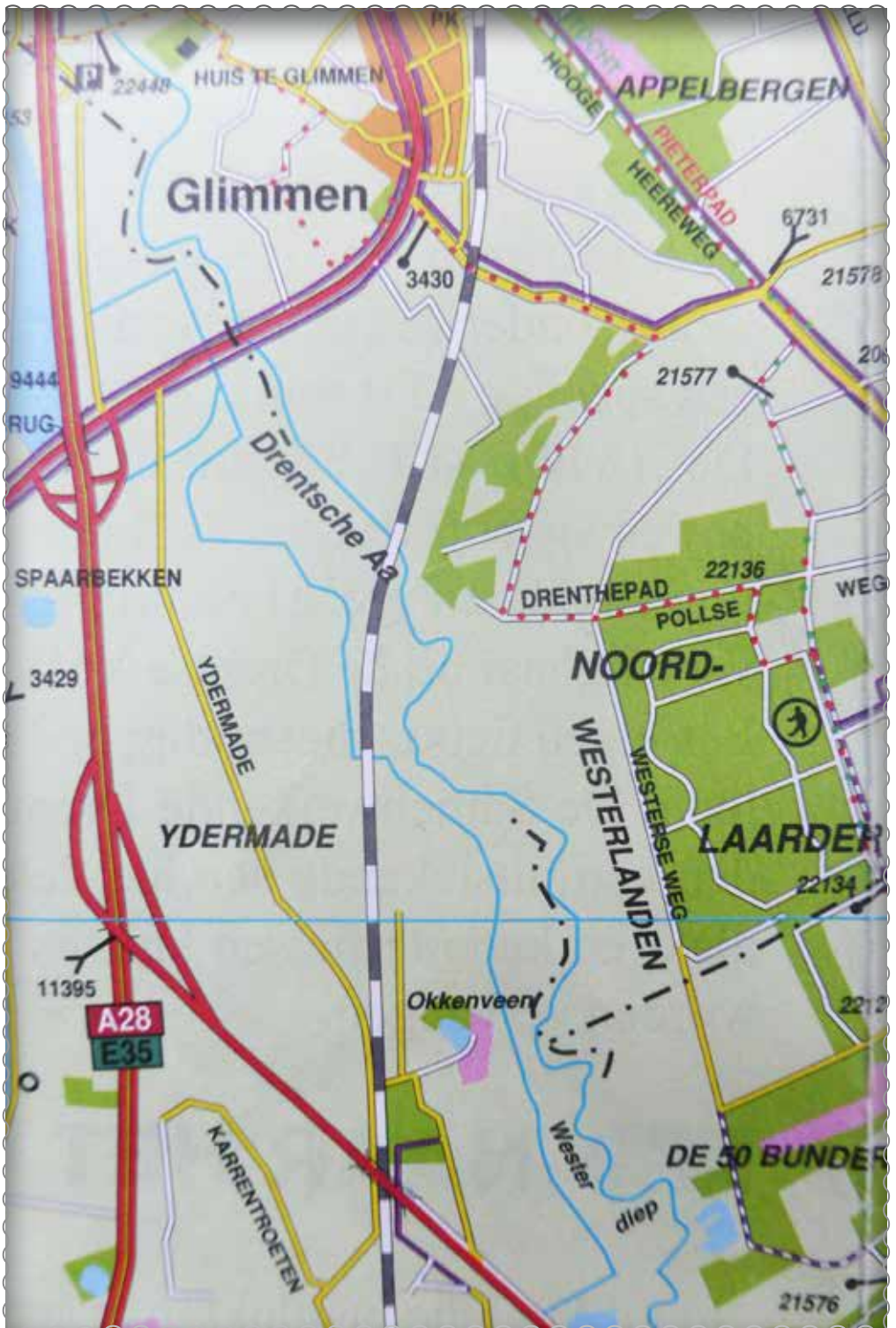
de Drentsche Aa.

Hier stond ik ooit – in een strenge winter – op het ijs.
Grappig dat de Drentsche Aa alleen in de provincie Groningen
haar bekende naam draagt!

de Drentsche Aa

Ook in het donker, in de trein,
voel ik waar we zijn:
bijna thuis!

Marijk Uri

Wachthuisje

In stijl gebouwd,
soms besmeurd,
dan weer vernield.
Hersteld,
en weer beschadigd.
En weer hersteld
met monumentale discipline.

Getuige van hollen en stil staan,
geluk en ongelukken,
komen en gaan.
In het ritme van de
tijdtabel
van tram,
Gado, GDS of Qbuzz.

Gebruikt door mensen
onderweg
of wachtend op,
dakloos
of verliefd.
Schuilplaats tussen
aankomst en vertrek.

Wachthuisje,
metafoor van het leven.
Halteplaats
tussen verleden en toekomst,
waarvan ooit ook
de laatste bus
zal vertrekken.

Henk Boomker

Het tramwachthuisje bij Julianalaan is gebouwd rond 1921 toen de Gemeentetram van Groningen de tramlijn Groningen-Helpman doortrok tot De Punt. In 1939 werd de tram vervangen door een bus. Cultuurhistorisch waardevol want dit huisje en het huisje bij de Holsteinlaan zijn de enige originele tramwachthuisjes in de provincie. Voor meer informatie: zie Rijksmonument nummer 513860 op de site www.rijksmonumenten.nl/monument.

Het tramhuisje

Mijn hele leven al passeer ik op de fiets het schilderachtige tramhuisje dat als een kleinoord ligt tussen de rotonde en het ventweggetje ten zuiden van de dorpskom. Er liep vanaf 1921 een trambaan tussen Groningen, via Haren en Glimmen naar De Punt. Haren ontwikkelde zich dankzij het nieuwe openbare vervoer van boerendorp tot villadorp.

Enkele jaren geleden kwam mijn man na een grote buikoperatie terug uit het ziekenhuis in Den Haag. De kinderen hadden ons huis versierd en het werd laat, ook al ging mijn man vroeg naar bed.

Die nacht werd er bij ons ingebroken en alle laptops, sieraden, als ook de nieuwe auto met bagage er nog in werd gestolen. We hadden niets gemerkt van de inbreker die beneden in huis overal rondgelopen had. De politie was al vroeg aanwezig. Maar die avond liep ik aarzelend naar het tramhuisje, want ik wist dat er de laatste weken een zwervende dakloze daar zijn intrek had genomen. Enigszins aarzelend klopte ik in de schemering als een bezoekende gast op de deur voor een bevreemdend rendez-vous. Ik wekte de vreemdeling die zich net op het bankje had uitgestrekt voor de nachtrust. Ik hoopte dat hij getuige was geweest van de nachtelijke bezoeker die onze auto de oprit had uitgeduwd en pas op straat de motor had gestart. Jammer genoeg had de tramhuisbewoner geslapen als een os en was hem niets vreemds opgevallen. Onverrichterzake verliet ik zijn pand...Een week later werd de dief in Harkstede betrapt, terwijl hij zichzelf een shot toediende. Hij bleek veel van onze bezittingen al in het helercircuit verpatst te hebben. De auto was redelijk onbeschadigd, mijn man knapte gelukkig weer op en de dakloze zocht een ander onderkomen....

Jolien Berendsen-Prins

Tramwachthuisje annex transformatorhuisje Haren Gn.

Verstild staat het gebouw tussen de bomen
Het wachthuisje voor passagiers voor de tram
De tram staat al heel lang in de remise

Vroeger was men praktisch want het wachthuisje
Was tevens transformatorhuisje
Een afvalbak uit de moderne tijd
Verstoort het geheel
Een passagier van een voorbij rijdende auto
Gooit afval vanuit het geopende autoraampje naar buiten
Gewoon op straat
Het tramwachthuisje 'ziet' het gelaten aan
Die asociale daad

Gré van Lith

Tramwachthuisje Holsteinlaan: Dit bakstenen tramwachthuisje dateert uit 1927. Het deed ook dienst als trafo-huisje, gebouwd in opdracht van het P.E.B. (Provinciaal Electriciteitsbedrijf) in een regionale variant van de Amsterdamse School-stijl. Ook dit gebouwtje is een Rijksmonument.

Levensader

Paradijselijke vijver boven aan de rots
Schijnbare bron van de stroom
die bergafwaarts gaat
Het water zoekt z'n weg
Kijkt om zich heen
Ziet vrouwenhanden nijver bezig
De flora behoeden en vertroetelen
Om charme en schoonheid aan het geheel te geven
Water en bloemenpracht inspireren
Geven elkaar kracht en energie.

Hoe vertrouwd
Klinkt het geklater van het watervalletje
Het geeft een gevoel van maatschap
Zonder dit, maar niet bewust
Vervolgt het water haar weg
In alle rust

Theo Wortelboer

De Hortus botanicus Haren is een van de oudste botanische tuinen van Nederland. De Hortus heeft twintig hectare aan tuinen en ligt ten noorden van het dorp Haren. Op het terrein bevindt zich een groot aantal, heel verschillende tuinen. Zo is er een wilde plantentuin (Laarmantuin), een Keltische tuin, een rotstuin en een Chinese tuin. Hierin staat een authentiek Chinees theehuis. Voor meer informatie zie: www.hortusharen.nl

Liefde maakt blind (Laarmantuin) ★

Hij was met zijn rollator achterop geraakt bij de groep. Eerst had hij nog zijn best gedaan om bij te blijven, maar de boomwortels in het Pinetum leken er alles aan te doen om zijn gang te vertragen.

Terwijl de andere bezoekers achter de kloeke rondleidster aan scharrelden besloot hij het op te geven.

Hij parkeerde zijn rollator onder de sequoia en nam erop plaats.

Meer dan twintig jaar lang liep hij al achter haar aan, maar ze zag hem niet. De rondleidster had alleen oog voor de bijzondere planten, struiken en bomen in de Laarmantuin. Ze vertelde er met zoveel passie over, dat hij als een blok voor haar gevallen was. Telkens weer. Ze had oog voor de kleinste details en kon zelfs over korstmossen en letterzetterts boeiend vertellen. In haar wereld was hij minder dan een korstmos, onzichtbaar. Hij dommelde weg.

Plotseling schudde iemand zachtjes aan zijn mouw.

‘Meneer? Gaat het goed met u?’ De stem van de rondleidster klonk bezorgd.

Hij hield zijn ogen gesloten en wachtte tot ze zou zeggen: ‘Ik miste u.’

Wietske Couperus

De wilde plantentuin, vernoemd naar hortulanus Etsko Laarman, is het oudste deel van de Hortus. Het bestaat uit een Arboretum, Pinetum, heidegebied en weidegebied. In de jaren '20 van de 20e eeuw is begonnen met de aanleg van deze ecologische tuin om wetenschappelijk onderzoek uit te voeren naar de interacties tussen plantensoorten en hun omgeving. De Laarmantuin maakt deel uit van de Nationale Plantencollectie, vanwege de cultuurhistorische en ecologische waarde. De tuin bevat verscheidene inheemse en zeldzame vegetatietypen, zoals vochtige heidesoorten, blauwgrasland, kalkgrasland en voedselarme watervegetaties. Hier groeien planten die zeer zeldzaam zijn of bijna uit Nederland zijn verdwenen. Zie ook: www.hortusharen.nl

Code oranje (rotstuin)

Windkracht 7. Poeh, hij heeft erger meegemaakt. Toch brengt de bezorgde blik in Dinekes ogen hem een klein beetje uit balans.

'Ouwe reus, hou je taai vannacht' fluistert ze hem toe, terwijl ze hem een klopje geeft. Hij reageert wat houterig, maar dat lijkt ze hem niet kwalijk te nemen.

Hij kijkt haar na als ze met met haar Action-tasje met tuingereedschap over glibberige treetjes richting uitgang schuifelt. Morgen zal ze zich weer aan zijn voet vleien, want het werk is nooit gedaan.

Zijn kruin kreunt en hij zet zich zo schrap als maar kan. Deze storm zal hij ook wel overleven.

Dineke treft hem de volgende ochtend languit op de rotsachtige bodem aan. Ontworteld. Tussen zijn stekelige takken doet een fitis zich tegoed aan glanzende oranje bessen.

De hovenier, die het tragische einde van de oude duindoorn in ogenschouw komt nemen, krijgt een handvol bessen van Dineke. Samen slikken ze het zuur weg. Wat overeind blijft is het uitzicht.

Wietske Couperus

Toen in 1970 uit de bouwput van het voormalig Biologisch Centrum een enorme hoeveelheid leemgrond vrijkwam, besloot men hiervan een heuvel te maken in de Hortus. De heuvel werd bedekt met gesteenten uit Duitsland, België en Zweden. Door de aanwezigheid van kalkarme, kalkrijke, harde en zachte gesteenten zijn er groeimogelijkheden voor diverse soorten rotsplanten.

Tot in 2015 stond in de rotstuin een grote duindoorn, die nog afkomstig was uit de oorspronkelijke Hortus botanicus in Groningen. Helaas is deze tijdens een herfststorm omgewaaid. Zie ook: www.hortusharen.nl

Spraakwaterval (Keltische tuin)

'Weet jij welke dag het is vandaag?'

'.....'

'Het is in ieder geval schitterend weer. Kunnen we heerlijk zonnebaden.

Vind je ook niet?'

'.....'

'Als er dan maar niet zoveel bezoekers komen. Ik ben vandaag niet in de stemming om gefotografeerd te worden. Hoewel de laatste tijd meer foto's worden gemaakt van die broedende ganzen op het eilandje.

Wat denk je, zouden hun eieren al bijna uitkomen?'

'.....'

'Jong leven. Is het niet prachtig?'

'.....'

Het lijkt me zo leuk om ook een steentje bij te dragen aan de tuin.

Kunnen we niet samen ...?'

'.....'

'Jeetje, zeg toch eens iets! Heb ik je soms voor het hoofd gestoten?'

'Ik houd liever mijn mond. Het water staat me tot aan de lippen.

Zie je dat dan niet?'

Wietske Couperus

In 1999 werd de Keltische Tuin, de Tuinen van Ogham, geopend in de Hortus. De tuin bevat allemaal elementen uit de Keltische mythologie, zoals een tijdtunnel, bomenkalender, een stakenbos met druïdestenen. In de vijver bevinden zich stenen met gezichtjes erop. Zie ook: www.hortusharen.nl

Tussen snelweg en dorpskern

tussen de snelweg
en de nieuwe huizenwijk
wonen ooievaars

het Erasmusheem -
in de ruimte er om heen
fluiten de smienten

voor onze dorpskerk
'opdat wij niet vergeten'
een kraam met lekkers

Hans Reddingius

Haiku is een van oorsprong Japanse versvorm: 3 regels met respectievelijk 5, 7 en 5 lettergrepen. In deze strakke vorm probeert de dichter op basis van een waarneming een emotie te verwoorden, een sfeer op te roepen. De natuur is vaak uitgangspunt. Ergens in het geheel is meestal een soort omslagpunt / overgang/ contrast/ sprong aan te wijzen. In deze korte verzen wordt het natuurgebied tussen Emmalaan, Erasmusheem en Sassenhein vastgelegd.

Friesche Veen

Onder water

Stakende stammen
Natuur wordt teruggebracht
Maar is het nog mooi?

Vogelkijkhut

Door een smalle streep
zie je passie en ook strijd
Wat is het verschil?

Het witte huis

Wie mag daar wonen?
Aan de boorden van een veen
Droge schaapjes daar

Vera Kerremans

Voor informatie over haiku zie 32. Het Friesche Veen ligt aan de Meerweg tegenover het Paterswoldse meer. Het gebied ligt tegen het landgoed Vennebroek aan, dat net als het Friesche Veen beheerd wordt door Natuurmonumenten. Het is een laagveengebied met een moerasbos, riet en open water, ontstaan in het begin van de 19e eeuw door veenaafgraving. Daar waar het werd afgegraven ontstond water met daartussen de legakkers waar het veen werd gedroogd. Door erosie zijn de meeste legakkers, op een aantal in het noordelijke gedeelte na, inmiddels verdwenen. Via een wandelpad rond het gebied is een vogelkijkhut te bereiken. Omdat Natuurmonumenten in een bepaald deel gestopt is met droogmalen, is er 'verdrinken land' ontstaan, waaruit dode populieren omhoog steken. Het meer is recreatiegebied, waar geroeid en gekanoed kan worden. Zie ook: www.natuurmonumenten.nl/friesche-veen

Sassenhein

Jullie namen verbonden aan de plek die mij zo dierbaar is
Om daar in gestolen uren rond te dwalen
met mezelf en
mijn eeuwige gedachten

Waar de rust
Ruimte biedt in mijn hoofd
De plek die jullie naam draagt

Op stormachtige dagen
En zwoele zomernachten
Komt dit het dichtst bij mijn gevoel van thuis

Kabbelend water
Omhuld door stilte
En heel veel groen
Het is altijd ontspannen
En soms als jij bij mij bent
Een gestolen zoen

Chantal Kuipers

De plas is begin 1900 ontstaan toen daar veen werd afgegraven. De heer Hein Aalderink heeft ervoor gezorgd dat het een visplas werd. De naam Sassenhein is een combinatie van de naam van zijn vrouw Saska en zijn eigen naam. Het bijbehorende paviljoen is Rijksmonument. Bij het paviljoen staat een standbeeld van Hein Aalderink. Zie: www.sassenhein.nl

POPULIEREN

Zoals het populierenlaantje van Monet
steeds wisselend van licht, van kleur.

Door de seizoenen heen, de stemmen
van fluisteren tot loeien in de storm.

Het laantje waar ik dagelijks langs fiets.

Tineke van der Meij

Claude Monet schilderde in 1891 'Populieren in de herfst' aan de oever van het riviertje de Epte, bij Giverny. Zijn impressionistische weergave vormde de inspiratie voor dit gedicht bij een Harens populierenlaantje: te vinden achter het tweede terrein van het Transferium.

De Eshof

Daar waar bomen
een
sprookjes tunnel
vormen

en bladeren
bergen lijken

waar kronkelige sporen
tekenen
van leven
zijn

waar mossen
steen
kleur
geven

waar takken zich
spiegelen
in
nat oppervlak

en een graf
uitnodigt
tot
zitten

ligt ook de spiegel
van de
hemel
met goud gekleurde
bladeren
drijvend in
het blauw

Hier op deze
plek
van de
dood

toont
nieuw leven
zich bloed
rood

Hier
is alles
iets
is iets
alles

Elly Huizinga

Begraafplaats in Haren, Rijksweg 290. Het oudste deel dateert van 1885. De grafzerken zijn sober en van regionaal/funerair belang. De ingang bestaat uit een fraai poortgebouw. Centraal in de entree ligt een cirkelvormig gazon met zonnwijzer. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed heeft het geheel aangewezen als beschermd gebied (rijksmonument nr. 513801).

Een rustgevende gedachte

Om mij voor te bereiden op een levensbedreigende operatie verdiepte ik mij in de dood, met name in de uitvaart. Toen hoorde ik iemand zeggen: "Er gaat toch niets boven een kerkdienst in de zo vertrouwde Dorpskerk en dan allemaal lopend achter de baar over de Kerkstraat naar de Hervormde begraafplaats daar". Deze dodenakker ligt in de vroegere pastoretuin. Dat sprak mij aan, vooral met het oog op mijn kinderen, mijn man en mijn broers en zussen. Voor mij was dat een troostende gedachte. De dag voor mijn opname in het ziekenhuis maakte ik hals-over-kop een afspraak met de kerkrentmeester als beheerder van de begraafplaats. Op een zonnige nazomerse dag heb ik een mooie plaats uitgezocht met als uitdaging het spannende nummer dertien. Gelukkig herstelde ik weer goed en denk ik nooit meer aan die episode van een paar jaar geleden. Maar telkens als ik langs de Kerkstraat fiets, kijk ik met innige voldoening naar opzij en neem deze verstilde locatie midden in het dorp in ogenschouw. En weet ik dat ik daar ooit kom te liggen, in die oase van rust. Terwijl ik een vol en druk leven leid, is dat bepaald een rustgevende gedachte....

Jolien Berendsen-Prins

De begraafplaats Kerkstraat werd aangelegd in 1852. Voor die tijd werd er begraven in de Dorpskerk of op het terrein eromheen. De begraafplaats kwam op de plaats waar voordien de predikant woonde. Later werd de Eshof aangelegd aan de Rijksstraatweg en sinds 1997 is er De Harener Hof aan de Ebelsweg. Zie ook: <http://www.oldgo.nl/artikelen/algemene-artikelen/begraven-in-haren/>

Strooiveld Haren

Het is honderd meter vanaf de huizen over een wandelpad.
Fazant en verre weidevogel. Onze trouwe A28 bromt op de
achtergrond.

Hek vol machteloze onbereikbare berichten aan hen.

Zouden er nieuwe bijzondere plantjes door die as gevoed worden?

Stoffelijke as. Geest mee terug naar de harten en huizen waar ze
woonden.

Simon Wijma

Strooiveld Haren: Het veld voor asverstrooiing ligt op het terrein van De Eendenkooi – einde Oude Middelhorst, voorbij de Ree – in Haren. Sinds 1972 is De Eendenkooi in gebruik als verstrooieterrein.

Dorpskerk en Italini

Midden In het centrum staat
Massief en sterk
De kerk
Daar doen de dienaars van de Heer hun werk
De deur is dicht
Niet echt een uitnodigend gezicht
Op zondag is de kerk open
Een groot aantal mensen, nu
Heeft het zicht gericht
Op een nabij gelegen pand Italini
Want
Daar is
Vooral in de zomer
De verleiding groot
Het ijspaleis
Vele smaken heeft het koele lekkers
Zo
Vergeten de mensen even hun geestelijke nood
En verdient de ijsmaker
-Ook op zondag- eerlijk zijn brood

Gré van Lith

De kerk is in de 12e/13e eeuw gebouwd, in laat Romaanse (romano-gotische) stijl en gewijd aan de heilige Nicolaas. Tijdens de Reformatie werd de kerk ontdaan van katholieke elementen. Zo werd het de Hervormde Kerk. De preekstoel dateert van 1725 en het Hinsz-orgel van 1770. Tegenwoordig is de kerk in de zomermaanden ook op werkdagen open en wel van 15.00 uur tot 17.00 uur. Zie ook: <http://www.oldgo.nl/open-monumentendag-haren-2013/monument-van-de-week-dorpskerk-haren/>

Toren Dorpskerk

De toren kent geen hoogtevrees
en onbevreesd klimt zij
en reikt naar wolken, lucht en maan
als referentiepunt dient zij.

Zo wordt de toren een kompas
voor reiziger en buur.....

Andries Haak

De huidige achtkantige torenspits stamt uit 1914: een zogenaamde juffertoren. De hoogte is ruim 46 meter. In de toren bevindt zich een kapel, waar tijdens de belegering van Groningen in 1672 Bommen Berend, de bisschop van Munster, zijn observatiepost had. In de toren zijn kanonskogels uit die tijd te bezichtigen. Aan de voet van de toren is nog een ketting bevestigd: een variant op de schandpaal en vroeger in gebruik om kleine criminelen aan vast te ketenen. Tijdens WO II is de torenklok door de bezetter weggehaald om omgesmolten te worden tot wapentuig. Na de oorlog is de klok (weliswaar niet omgesmolten maar wel beschadigd) in Hamburg teruggevonden. Sinds 1947 hangt er een kopie in de toren. Zie ook: <http://www.oldgo.nl/open-monumentendag-haren-2013/monument-van-de-week-dorpskerk-haren/>

De neus omhoog

Nicolaaskerk, Haren

Mijn opa nam me mee naar Haren,
kleine voeten en een open hart
schaduwen van toen in steen verstart
mijn ijsco kon ik in zijn zak bewaren.

De toren hoog, wij tweeën maar zo iel
mijn nekje stijf van in de hoogte kijken
maar opa zei dat na verloop van tijd zou blijken
dat heel het bouwwerk kantelde en op ons viel.

Een zwarte iphone heeft de grijze man vervangen.
De geur van ijs met spikkels blijft er hangen:
bij deze kerk staar ik nog steeds bedeesd

dit pleintje kan vandaag mijn hemel tergen
mijn lichaam wordt één van de zeven dwergen.
Ik mis mijn jeugd. En opa nog het allermeest.

Sacha Landkroon

De pelgrim

gedreven
door een
vertrouwde
kracht
kwam hij van verre
op weg terug
naar
voorbij de verte

de Bartholomeüs
lonkte hem
ongevraagd en onbezoldigd
met zijn toren

zijn ogen
zagen hem
en gaven
hem richting
zijn oren
hoorden
de geklokte uren
zijn besef van tijd

zijn brein
gaf hem
herinneringen
aan eerdere
tochten

zijn sporen
vermengden zich
met de sporen
van hen
die hem voorgingen

schaduwen van
abten
priesters
soldaten
predikanten
effenden
zijn pad

nog even
en zijn tocht
is volbracht

Bernard van de Beek

De kerk van Noordlaren dateert uit de 12de /13de eeuw , de stijl is Romaans. Tijdens de Reformatie zijn de katholieke uitingen weggehaald of over gekalkt. In de 20ste eeuw is bij een restauratie weer een deel van een voorstelling tevoorschijn gekomen. De kerk is vernoemd naar de heilige Bartholomeus. De bijbel vermeldt weinig over deze discipel van Jezus. De meeste informatie over hem is afkomstig uit legenden. Hij beschikte over genezende krachten en zou mensen van de duivel hebben verlost. Hij werd vereerd als de beschermer van o.a. bergbewoners, landbouwers en herders. Wat altijd het meest tot de verbeelding heeft gesproken, is zijn tragische dood: Bartholomeus werd levend gevild. In de kunst is zijn marteling vaak afgebeeld. De heilige draagt dan zijn afgestroopte vel in de hand.. Een glas-in-loodraam in de kerk toont een afbeelding van de heilige.

Zie ook: <http://www.noordlaren.eu/over-noordlaren/de-bartholomeuskerk>

Parkfontein

Nader je de vijver
dan vangt het ruisen aan
van wuivend stuiven

schitterende tranen
verwaaien in het licht

een regenboog
een onuitwisbaar gezicht

Saskia de Boer

Het Boeremapark is in 1933 bedacht door de gemeente als een werklozenproject. Er was al een waterplas in dit deel van Haren, het zogenaamde Lokveengebied en die plas werd gebruikt als overstort voor de riolering. Op voorstel van burgemeester D. Boerema werd de plas een vijver en het gebied eromheen een mooi park, waar de burgerij kon flaneren. In 1936 werd het werk afgerond. In 2016 is het 80-jarig bestaan gevierd.

Avond ★★

Een late ronde
door het park en
bij de kleine vijver
blijven staan

het is warm
de nevels rijzen

de ganzen zinken
in het niet
hun babbelen
wordt zwijgen

Saskia de Boer

Boeremapark een lust in de natuur.

Het Lokveen, een moerasgebied met plassen en drassige weiden, werd midden jaren '30 omgetoverd tot het Burgemeester Boeremapark. Dit geschiedde op initiatief van de toenmalige eerste burger van Haren, de heer Derk Boerema. Daarmee werd veel Harenaars, om werk en inkomen te vinden, arbeid ver van huis en haard bespaard. Ruim 100 inwoners gingen hier met de schop aan de slag.

Met handkracht van eigen volk veranderde aldus een moeras in een grote vijver en een hertenkamp, en met een netwerk van wandelpaden. Aangevuld met een zeer gevarieerde beplanting ontstond er zo 80 jaar geleden een prachtig parklandschap. Een vroegere parkwachter betitelde dit ooit als een hoogstandje, „vergelijkbaar met de Gouden Koets“.

Het is nog steeds zeer de moeite waard om het park te bezoeken en ongemerkt vanaf de paden en de banken alle zintuigen in te schakelen.

Ere wie het toekomt, wijlen Burgemeester Boerema komt het zeker toe!

Henk Werners

Julianapark

Julianapark
gedroomd centrum
van Tuinstad Haren.

Nu Madurodampark
meer achtertuin dan park
sluiproute voor fietsers
doorsteek naar bushalte
plaats voor uitlaathond
vrijplek voor tieners

En toch
in het voorjaar even
herwonnen grandeur
door rhododendronkleur

Friso Bavinck

Julianapark: Tuinstad Haren was een initiatief van burgemeester Boerema. In 1915 moest Haren de wijk Helpman afstaan aan Groningen. Om dat te compenseren wilde de burgemeester Haren tot een echt villadorp maken, een tuinstad. Dat zou mensen (van stand) trekken en de gemeente weer welvaart kunnen brengen. De kern van die tuinstad moest het Julianapark worden, dat in 1920 aangelegd werd naar een ontwerp van tuinarchitect Vroom . Na bouw van een aantal villa's in en rond het park is het plan een stille dood gestorven. Maar het Julianaparkje is er nog! Zie ook: http://www.haren.nl/inwoners/harener-historische-reeks_43086/item/julianapark-het-begin-van-tuinstad-haren_7551.html

Hendrik de Vriesplantsoen

Nachtdroom

Een kring van iepen heeft hier eens gestaan,
niet echt maar in een bange droom
waarin hij wie hij liefhad dood liet gaan:

een broer,

zo diep gewenst en daardoor levensecht
al was het even, want met het licht
verdween de droom en week het leven

Nu rent een uitgelaten hond
plantsoen en jeu-de-boulesbaan rond.

Friso Bavinck

Mijn broer

**Mijn broer, gij leedt
Een einde, waar geen mensch van weet.
Vaak ligt gij naast mij, vaag, en ik
Begrijp het slecht, en tast en schrik.**

**De weg met iepen liept gij langs.
De vogels riepen laat. Iets bangs
Vervolgde ons beiden. Toch woudt gij
Alleen gaan door de woestenij.**

**Wij sliepen deze nacht weer saam.
Uw hart sloeg naast mij. 'k Sprak uw naam
En vroeg, waarheen gij gingt.
Het antwoord was:
“... Te vreeselijk om zich in te verdiepen,
“Zie 't gras
“Ligt weder dicht met iepen
“Omkringd.”**

Hendrik de Vries (1896-1989)

Hendrik de Vries, 1896 – 1989: dichter; woonde in Haren aan de Onnerweg nr. 87 in 'Het Woeste Hoekje'. Het onderbewuste, de droom speelt een grote rol in zijn werk. Zijn gedicht 'Mijn broer' is in zijn raadselachtigheid erg bekend geworden. De ouderwetse spelling moet de lezer maar op de koop toe nemen. Zie ook: https://nl.wikipedia.org/wiki/Hendrik_de_Vries

VONDELLAAN 30 KM

Joost kon het weten,
En maakte korte metten:
U, NU! En morgen ik...?
In witte klinkers en één mede-
Staat hier dat 30 mag worden gereden

Pax Willemse

U, NU!: Aangebracht op het wegdek van de Vondellaan. Kortste gedicht van Vondel (1587 -1679) ; mogelijk ontstaan in een soort dichtwedstrijdje, dat begon met het korte 'Vet smet' van Cats (gemorst kaarsvet op kleding van Vondel, die reageerde met een klap plus het kortere 'Ik tik' en later uitdaagde met het kortste 'U nu' (ook nog een palindroom) !

Á la recherche du temps perdu

Op zoek naar de verloren tijd...
een (lege?) milkshakebeker,
een melkbus,
een pak oude kranten,
een handschoen op een bankje
... neem mij mee!

Vroeger stond hier een huis –
zie: de leeuw waakt nog steeds
over het borgterrein en de gracht,
maar hij laat nu iedereen toe.

Marijk Uri

Kunstproject “Á la recherche du temps perdu” in Oosterhaar, Haren: Dit was in 2003 onderdeel van een educatief project “In weer en wind”, rondom kunst in de openbare ruimte van Groningen, voor primair onderwijs en onderbouw voortgezet onderwijs. Door de gemeente Haren is een wandelroute langs de bronzen beelden uitgegeven. De route start op de hoek van Warmoezerij en Bongerd. Er stonden oorspronkelijk 12 beelden, van verschillend formaat, gemaakt door de kunstenaars Groenewoud en Buij.

Geheimzinnige kunstvoorwerpen rondom de verdwenen borg de Mikkelhorst.

Au, wat is dat voor hards waar ik zomaar tegen aanloop? Straatvuil? Ik buk me en verbaasd bekijk ik het het voorwerp, voel er aan. Kijk nou toch eens, zomaar aan de kant van de weg op het zachte groene gras tegen de afrastering staat een vreemd stijve afvalzak, keurig bij elkaar gebonden klaar om opgeruimd en weggehaald te worden. Je zou het mee willen nemen om weg te gooien maar het gaat niet, het ligt veranderd in de grond. Dit is geen echte plastic afvalzak, het is een nep geval, levensecht nagemaakt van keihard brons.

Ik word nieuwsgierig en wil verder lopen om nog veel meer verrassende voorwerpen te zien, zal ik er nog meer vinden?

Het pad leidt me naar een idyllische plek waar nu een bruggetje, oude hoge bomen en langgerekte vijvers met waterplanten staan. Hier is de oude geschiedenis nog terug te zien. Ik waan me in vroegere tijden, voel me een deftige jonkvrouw, een dame van stand en verplaats me in het leven van lang geleden. In de ijstijd werd een zandwal opgestuwd, we noemen deze 'de Hondsrug'. Zo rond 1641 werd op deze plek een borg 'de Mikkelhorst' gebouwd. Het was een statig huis met een grote tuin omgeven door een gracht. Mijn fantasie gaat werken. Wie zou hier vroeger gewoond hebben, mensen van adel, hoe dacht en leefde men in die tijd? Jaren lang werd hier gewoond en geleefd maar in 1861 werd de borg verkocht en afgebroken. Zonde, weg geschiedenis.. Wat er van overbleef waren houtwallen en sloten.

Anneke van der Kooi

<http://www.harendekrant.nl/achtergrond-van-de-naam-mikkelhorst/>

Oosterpolder

Op deze prachtige morgen
Zie ik de zon dansen door de bomen
Hoor ik er de vogels in koor
En is het verder stil
Hier in de polder
Ik zie de stad liggen in de verte
Ik hoor het kloppen van mijn hart
Terwijl mijn voeten de weg vinden
In mijn wekelijkse ronde
Hier in de Oosterpolder
Ik ren langs het herinnerhek
En groet de mijne
Hier in de polder
Voel en hoor ik de natuur
Ik zie een ree en de wind suist langs me
De zon schijnt op het water
Er zwemmen vogels
En ik ren verder
En geniet van dit stukje Haren
Hier in mijn polder.

Christine Weston

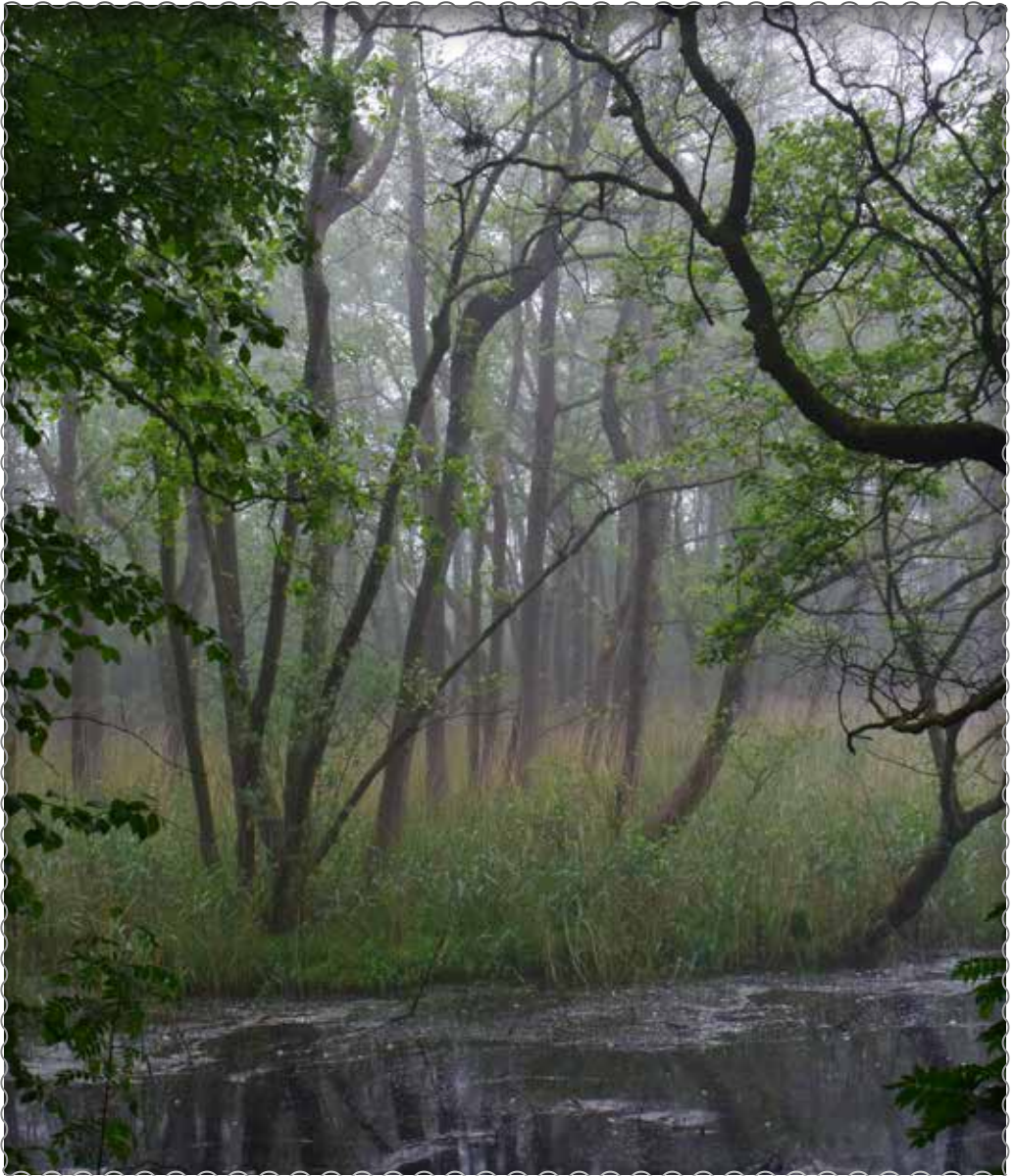

Over het ontstaan van de Oosterpolder is weinig bekend. Gezien de nabijheid van Haren en Essen was het terrein waarschijnlijk al vroeg in gebruik als madeland (hooiland). Ook heeft er lange tijd een eendenkooi gestaan. Sinds 1855 werd de polder bemalen door een windmolen. Na de Tweede Wereldoorlog werd de Harense nieuwbouwwijk Oosterhaar aangelegd. Het resterende deel van de polder is nu omsingeld door woonwijken, industrie en drukke weg-, water- en spoorverbindingen. Bron: Folder van Het Groninger Landschap (jaartal onbekend). Oosterpolder, het oude Hunzedal bij Haren. Haren: stichting het Groninger Landschap.

Moeras en Bos

“Moeras en Bos” is één van de kleinste groene pareltjes van Haren. Tegelijkertijd is het de enige plek waar het oude Gorecht in al zijn drijf-natte uitgestrektheid nog ervaren kan worden. Eens lag hier een ondoordringbaar moeras langs de boorden van de Hunze. Een zee van riet en wilgen tussen het klooster Essen, het pad naar Waterhuizen en het veel jongere Hoogezand. Nu is het een mozaïek van natte weiden en plassen zonder een herinnering aan de beslotenheid van toen. Boeren en burgers zullen er op kleine schaal verveend hebben. Wat achterbleef waren petgaten, ideaal als kraamkamer van waterjuffers en heikickers. Decennia later had verlanding zijn werk gedaan en was het zwarte water veranderd in een wuivend wilgenbos.

Kees Boele

Moeras en Bos is eigendom van de familie Weemhoff / van der Straten en opengesteld voor wandelaars en natuurgenieters. Laat fiets of auto thuis en loop er eens naar toe, vanaf de Ruige Laan volgt u de Waterhuizerweg totdat u links het kleine, gele toegangsbordje ziet.

Kunst aan de Onnerpolder

Wat een schoonheid,
de opkomende zon, een heilig land,
Koeien voor de deur en een kreet van een
parelhoen, die waarschuwt voor een buizerd.
Wat een ongerept land, zo onaangeroerd,
zo weids en omgeven door geurig gras.
Ik houd van dit land en vind referenties van de kunst
van de landschapsschilders aan de galeriewand.
Een verdwaalde ree kijkt me aan in onze tuin,
Beschutting zoekend bij de beukenhaag,
die in volle glorie veel vogelnesten huisvest.
Wat een land, wat een schoonheid die me eeuwig blijft ontroeren.

Ida van der Woude

De Oostpolder en Onnerpolder liggen ten westen van het Zuidlaardermeer en zijn onderdeel van het beekdalsysteem van het Zuidlaardermeergebied. Van oudsher zijn de Oostpolder en de Onnerpolder echte weidevogelgebieden. Galerie Appelbergen, Zuidveld 31, 9755 TL Onnen, biedt kunst in deze natuurrijke omgeving.
http://galerieappelbergen.nl/index.php?option=com_content&view=article&id=57:agenda-galerie-appelbergen-

Het viaduct tussen Onnen en de Appèlbergen

Pats! Dikke hagelstenen kletteren op ons dak en vanuit het raam zie ik de hagel op de grond terugketsen. Wat een lawaai en dat eind april! Buiten is het wit van dikke hagelstenen, het lijkt wel winter gevangen in de lente. Donkere dreigende wolken schieten door de lucht. Maar dan, na een paar minuten zijn er prachtige felblauwe luchten met een heerlijke warme zon. In een mum van tijd zijn de hagelstenen gesmolten. De zon verwarmt mijn kamer, om slaperig van te worden.

Slapen willen we niet, we trekken de jassen aan. Buiten zijn, een wandeling maken, dat is wat roept.

Als vanzelf lopen we over het smalle paadje naar de dijk die naar Onnen gaat. Het is hier muisstil, een heerlijke plek om te lopen. Ik kijk naar rechts en in het groene gras zie ik een ree grazen. Ik verroer me niet, de ree kijkt me recht in het gezicht. Maar dan, plotseling schiet er een siddering door zijn lijf. Hij draait zich om en met grote sierlijke sprongen rent hij weg naar veilige oorden.

We lopen Onnen door, genietend van de mooie heldere luchten met dikke grijze wolken die me aan de bergen doen denken. Ik kijk om me heen in deze 'holle' weg. Grote oude knoestige bomen sieren de hoge bermen. Het voelt alsof we in Limburg zijn. We lopen omhoog over het viaduct richting de Appèlbergen. Wat is dit een mooi gezicht, van boven kijken we op die groene velden met in de verte grote bossen. Ik zie mild licht van de lage zon met koele kleuren, ben ik in het buitenland beland?

Boven op het viaduct kijken we naar de voorbij racende trein die ons met een schel fluitsignaal begroet. Ik schrik ervan, het is een naar geluid gecombineerd met een sterke zuigende windvlaag... Maar het viaduct trekt ons mee naar waarmee hij verbonden is, de Appèlbergen. De zon strijkt in mijn gezicht, het raakt me deze plek.

Anneke van der Kooi

Het viaduct is in 1920 aangelegd. Toen er in plaats van stoomtreinen elektrische treinen kwamen, moest het verhoogd worden voor het aanbrengen van bovenleidingen. Daarom staat het nu op betonnen pijlers, die een schuilplaats bieden voor vleermuizen. Tijdens WO II beschoten Engelse Spitfires de treinen naar Duitsland op het Onner rangeerterrein en het viaduct dat in de aanvliegeroute lag, werd ook wel eens getroffen. Een enkel kogelgat in de ijzeren balustrade herinnert nog aan die tijd. Zie ook: <http://rijksmonumenten.nl/monument/513859/viaduct-over-de-spoorlijn-groningen-assen/haren/>

Yesse, 800 jaar geleden

We vertellen een verhaal na.

800 jaar geleden:

Een kaars die bleef branden, zich door mensenhand niet liet doven.

Een mysterie.

Hoe ver kijken we terug om een mysterie te herkennen?

Kijk uit, kijk óp!

Een mysterie,

elk jaar..

NU!

2016, Anna, zr. te Yesse

Annemiek Bos

Het cisterciënzer vrouwenklooster Yesse in de buurtschap Essen werd in 1216 gewijd door de bisschop van Utrecht, Otto II. Het klooster had uitgestrekte landerijen, die bewerkt werden door lekenbroeders en pachters. De zusters kwamen uit voornamelijk Groninger families. In later tijd werd het klooster meer dan eens geplunderd door soldaten en bandieten en voor de veiligheid van de zusters werd in de stad Groningen een zogenaamd vluchthuis ingericht. De Reductie van Groningen in 1594 betekende het einde van het katholieke geloof als de officiële staatsgodsdienst: het klooster raakte in verval, de kloostermoppen werden gebruikt voor bouwsels en wegversterking in de omgeving. Een bezoekerscentrum bevindt zich op het voormalig kloosterterrein, Essen 7, (751 NB Haren (bij Groningen) en wordt beheerd door Annemiek Bos. Voor meer informatie: zie www.kloosteryesse.nl).

Mirabile dictu!

Een doodgewone sloot in het Hareense landschap
lijkt het. Maar schijn bedriegt.

Eeuwen geleden raakte dit slootwater bij stormvloed
nog brak. Een kronkelende Hunze leidde de zee
tot aan Yesse en verder.

Conversen versterkten de slootoevers.

Ze groeven er een gracht rond het klooster van.

In Kropswolde wonnen die lekenbroeders turf en

Ze voorzagen de nonnen per sloopje van brandstof.

Ondertussen zette het Christuskind tot twee maal toe
de kroon van Zijn moeder op Zijn eigen hoofd.

Een lekenbroeder zag het en raakte ontsteld: Mirabile dictu!

Een kaars liet zich niet doven, want het Licht van de Heer
blijft altoos branden: Mirabile dictu!

Boven het maaiveld grazen tegenwoordig schapen en vliegen eibers over.

Onder het maaiveld rusten zandige fundamenten:

Komen die wonderen ooit bovengronds? Mirabile dictu!

Hein Bekenkamp

Overblijfsel van de verdwenen slotgracht van klooster Yesse, waar wonderbaarlijke dingen gebeurden! Miraculeus : wonderlijk om te vermelden. Zie: www.kloosterYesse.nl

Het geheim van klooster Yesse I

De zon scheen, een beetje waterig zelfs, hoewel het zomer was. Zomer 1216. De bisschop van Utrecht, Otto II, was aangekomen bij het klooster. Een hele stoet van priesters, pastoors, een hulpbisschop, een kapelaan en natuurlijk een aantal abten van andere kloosters.

Het klooster zou worden ingewijd! De zusters van klooster Yesse stonden een beetje afzijdig, maar ik kon ze goed zien. Het leek wel of ze wat zenuwachtig waren. Twee kende ik er al bij naam: zuster Jutte en zuster Hilgard. O, en daar heb je dan ook de abt van Aduard, abt Albertus. Die lijkt wel heel vriendschappelijk met de zusters om te gaan, misschien omdat zij ook cisterciënzers zijn?

Eindelijk begon dan het zingen. Ik had de zusters al vaker horen zingen, maar nu voor het eerst zo dichtbij. Het leek wel of ze de waterigheid uit de lucht zongen. Otto II stond tevreden en rustig te kijken.

Hij streek met zijn hand over een opgerold papier. Na het zingen kwam priester Dirk aan het woord. Eigenlijk heette hij Theodoricus, maar goed, hij werd Dirk genoemd. Hij was de priester van de St. Maartenskerk in Groningen. Hij had, samen met wat rijke families uit de stad het klooster opgericht. Ze waren al een paar jaar bezig, vertelde hij, en nu, na al dat bouwen, Soli Deo Gloria, was het dan zover: de zusters hadden een eigen plek, het klooster genoemd naar de vader van David: Isaï. Of ook wel: Yesse. Hij was uitgepraat. De bisschop stapte naar voren en begon te spreken. Ik verstond er niets van! Iets van 'locus iste', en 'introitus'. Hoewel ik het niet begreep werden de zusters er helemaal blij van. Ze groepeerden zich in een rij en mochten nu, zag ik, voor het eerst het kleine houten kerkje betreden. En daar hoorde ik ze weer zingen, heel vrolijk eigenlijk. Iedereen ging het kerkje in, het zal er wel erg druk zijn.

Toen ik op de grote steen waarop ik in het zonnetje zat, weer langzaam wakker werd, zag ik dat ik nog steeds die folder in de hand had:

1216 - Klooster Yesse 800 jaar – 2016

Ik pakte m'n fiets en reed naar het volgende monument.
Wat een mooie dag!

Bart Flikkema

Het geheim van Klooster Yesse II

Net buiten Haren naar de stad Groningen ligt een idyllisch buurtschap. Kijk eens naar dat zandpad rechts dat verder kronkelt naar veel groen. Die rust en ruimte met boerderijen oogt alsof de tijd heeft stil gestaan. Het lijkt daar wel een enclave, een plek waar de mensen bij elkaar horen. Maar ook een plek die iets extra's heeft. Verschillende keren wilde ik er niet voorbij fietsen. Ik wilde de geheime paadjes ontdekken, juist daar in de beslotenheid zijn. Luisteren naar de ruisende bomen, het pad volgen dat kronkelt naar allerlei kanten langs boerderijen en sloten. Wat is toch het geheim van deze plek?

Dit stille buurtschap Essen heeft zijn eigen sfeer met boerderijen en de sloot die een oude gracht van het Cisterciënzer Klooster Yesse schijnt te zijn. Zou dit dan het grote geheimzinnige geheim zijn wat mij steeds maar blijft trekken? Langs de kromming van het pad staan twee enorm hoge keien met een informatie bord over het in 1215 opgerichte vrouwenklooster Yesse.

Achter een woning in het groen waar schapen me dromerig aankijken staat het bezoekerscentrum waar informatie te vinden is over het Klooster Yesse. Deze plek is bijzonder want eens stond hier het Cisterciënzer -vrouwenklooster. Dit bezoekerscentrum heeft een missie, het wil niet dat het geheim dat hier verborgen ligt verloren gaat. Al de verborgen schatten die in de grond verstopt zijn verdienen het om met respect en deskundigheid onderzocht te worden.

Waarschijnlijk stond dit niet onaanzienlijke klooster van 1215 tot 1594 op deze plaats. Dit was een goede plek want hier, op het eind van de Hondsrug kreeg je geen natte voeten, het was afgelegen en toch in de nabijheid van de stad. In het begin leefden er twaalf nonnen. Hoe zou alles er in dit klooster hebben uitgezien? Was het een hard zwaar en eenzaam bestaan? Van 1249 tot 1418 viel het klooster onder Aduard. Het klooster was zelfvoorzienend, zo bij elkaar leefden er waarschijnlijk ongeveer 100 mensen. De nonnen waren dochters van gegoede families. Ze leidden hun leven naar de regel van Sint Benedictus. Meisjes uit de omgeving leerden hier lezen en schrijven. Lekenbroeders deden het zware werk als graan verbouwen, stenen bakken en veen afgraven voor het winnen van turf. Het was niet mis, ruim 3000 hectare land werd door de lekenbroeders bewerkt.

In Essen is nog duidelijk te zien waar het kloosterrein heeft gelegen. De gracht die vroeger 10 meter breed was, is nog goed in het landschap te herkennen. Ben je nieuwsgierig geworden naar het geheim van Klooster Yesse? Breng er een bezoek!

Anneke van der Kooi

Appèlbergen

Appèlbergen mag gerust het geschiedenisboek van Haren genoemd worden. Ouder dan de Bartholomeuskerk, gekneed en gevormd in een tijd ver voor de bouw van het Noordlaarder hunebed. Kindervoeten en hondenpoten lopen er op een deken van zandkorrels herinnerend aan ijzige stormen uit een tijd dat rendierjagers sporadisch de lage landen bezochten. Verliefde paartjes spiegelen zich in zwart water zonder weet te hebben van de markante maar bevroren heuvel die daar als “pingo” eens lag. Zondagsruiters volgen de prehistorische A28, nu de Hoge Hereweg maar toen de enige route van het verre Coevorden naar Cruoniga aan het eind van de Hondsrug. Een kleine bonte specht hakt in op een knoestige eikenboom. Vervormd door Onner boeren die voor tak en bast een perfecte bestemming hadden. En dan is er nog de zwartste bladzijde uit het Appèlberger boek: het Grote Veen. Groten-deels bedekt met een zachte deken van veenmos, veenpluis en gagel maar eens laatste rustplaats van hen die stonden voor vrijheid en verzet. Vermoord, verzonken in het veen maar dankzij twee “sprekende” stenen nooit vergeten.

Appèlbergen is meer dan historie. Blauwe knoop en guldenroede bloeien er nog, winterjuffers en zwarte heidelibellen hebben er een nat paradijsje gevonden en de gekraagde roodstaart zingt er zijn lied. Appèlbergen is uitnodigend mooi.

Kees Boele

Appélbergen: een bos met heide- en veenrestanten ten oosten van Glimmen. In gebruik geweest als militair oefenterrein. In het verleden was er ook een openluchtzwembad. Geliefd recreatiegebied voor Groningers.

Het herdenkingsmonument in de Appèlbergen.

Altijd is het op deze plek rustig en stil. Dit sobere monument is gemaakt van een Drentse zwerfkei, waarop twee bronzen plaquettes zijn aangebracht. Het staat hier roerloos en sterk in zijn eenvoud.

Op de tekst van de linker plaat lees ik: 'Omgebracht tijdens de meistaking 1943'. Een lange lijst met namen volgt. Eronder staat: 'Zij liggen in dit veenmoeras begraven maar zijn nooit gevonden'. Op de rechter plaat staat nog een lange lijst met namen. Eronder staat: 'Bij deze plek zijn zij in 1945 teruggevonden en elders begraven'.

De gedenksteen is geplaatst op een aantal kleinere keien. Het raakt me.

Het monument na de kranslegging in de Appèlbergen.

Maar vandaag, 3 mei is het anders, niet rustig en stil. De zon schijnt betoverend mooi met zijn gouden stralen door het bos. Zonnestralen worden gefilterd, lange banen zacht licht lijken schuin langs de stammen van de bomen te strijken. Er klinkt tromgeroffel, een lang lint van mensen, stemmig in het zwart gekleed komen aangelopen. De voorste mensen dragen bloemstukken met intense kleuren. Ieder jaar weer op 3 mei is er een stille tocht naar deze gedenkwaardige plek waar de slachtoffers van de mei- of melkstaking van 1943 herdacht worden. Het is een gruwel, 34 mensen uit de drie noordelijke provincies zijn zomaar weggerukt, vermoord en daarna gedumpt in het veenmoeras van de Appèlbergen. Verschrikkelijk, rillingen lopen over mijn rug.

Namen van de slachtoffers om nooit te vergeten.

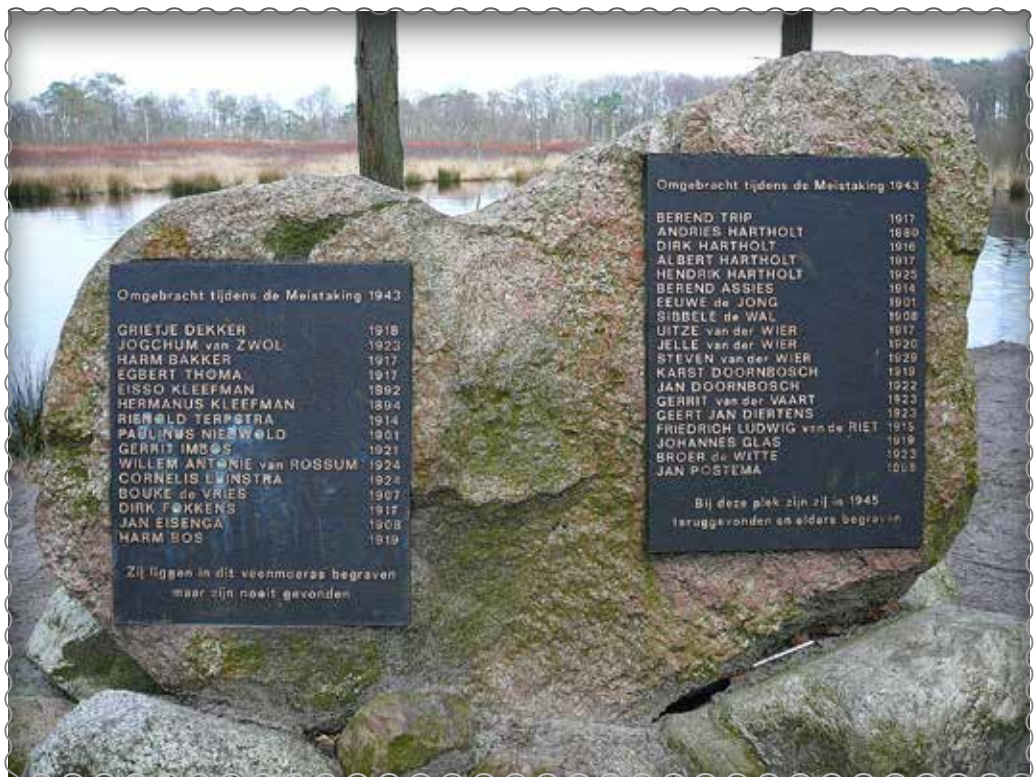
Ik zal het nooit vergeten. Lang geleden, vroeger, ik was nog niet geboren toen dit alles gebeurde. Maar enkele tragische blikken en woorden ving ik op. Van mijn zusje die één dag na deze verschrikkingen geboren werd. Een 'rouwlintje' om het geboortekaartje zou dat niet passend voor de familie zijn geweest? Het was te erg voor woorden, thuis kon daar nooit over gepraat worden. Drie jongens, broers uit één gezin, Uitze, Jelle en de jonge Steven van de Wier, nog maar 14 jaar oud. Zomaar, uit het veld naast de boerderij opgepakt, ze wisten niet dat ze nooit meer thuis zouden komen.

Altijd weer is deze sobere herdenking een waardig belangrijk moment. De namen van de slachtoffers worden genoemd, we luisteren naar gedichten en muziek, kransen worden gelegd en er is één minuut stilte.

Zij die vermoord werden voor onze vrijheid mogen we nooit vergeten. Deze herdenkingen moeten blijven.

Stil loop ik na afloop het zandpad af. Banen mild licht strijken als teken van hoop en victorie langs het monument van de V boom.

Anneke van der Kooi

Tijdens de April-Meistaking in 1943 vermoordden de Duitse bezetters 34 Groningers op verschillende plaatsen in de provincie. De lichamen van de slachtoffers werden in massagraven in de Appèlbergen gedumpt. Onder hen waren zestien mensen die bij de Duitse stelling Trimunt bij Marum zonder pardon waren doodgeschoten. In december 1945 werd het graf met de doden van Trimunt teruggevonden. De andere graven bleven onvindbaar. In 1993 vond een grootscheepse zoekactie met onder meer grondradar plaats. In het begin van deze eeuw werden nog andere, geavanceerde zoekmethoden toegepast en werd archiefonderzoek verricht, maar de graven zelf werden niet teruggevonden. Een groep nabestaanden heeft in 2004 een monument aan de rand van het Grote Veen in de Appèlbergen laten plaatsen, waar jaarlijks een herdenkingsplechtigheid plaatsvindt. Zie ook: <http://www.oldgo.nl/artikelen/de-tweede-wereldoorlog/het-monument-in-appelbergen/>

“Wat niet mag, dat mag niet.”

Aan de Oosterbroekseweg in Glimmen verwijst een bord met de tekst Gedenksteen Anda Kerkhoven naar een klein natuurstenen monument achter een smalle wal; onopvallend bijna opgegaan in het landschap.

Op de steen de inscriptie:

Wij gedenken haar die het leven innig liefhad en respecteerde.

Anda Kerhoven

10 april 1919 -19 maart 1945

Op deze plaats door de vijand omgebracht

We schrijven 1938.

Anda volgde nauwlettend de gebeurtenissen in Duitsland en veroordeelde de jodenvervolging . Zij uitte haar mening in artikelen in het studentenblad De Clercke. Een van die artikelen eindigde met de zin: „ Wat niet mag, dat mag niet, welke de prijs ook zij.”

Het laatste artikel dat zij schreef voor De Clercke eindigde met de welhaast profetische zin: „ Wie zijn leven kan wagen voor de militaire verdediging, kan het ook wagen voor de pacifistische verdediging.”

Het lag voor de hand: zij zou terecht komen in het verzet. Ze werd lid van de verzetsgroep De Groot.

De groep hield zich bezig met het vervalsen van bonkaarten, distributiekaarten en persoonsbewijzen.

Op 27 december 1944 werd Anda na verraad , gearresteerd door de S.D. Ondanks de wrede verhoormethoden van ,vooral, de Nederlandse handlangers van de Duitsers, bleef Anda zwijgen.

Op de 19e maart 1945 werd Anda Kerkhoven in de avond op de Oosterbroekweg door diezelfde Nederlandse handlangers doodgeschoten. Ze kreeg een haastig en naar zou blijken, een tijdelijk graf op de plaats waar nu de gedenksteen ligt.

Uiteindelijk werd Anda Kerkhoven begraven op de Erebegraafplaats in Loenen.

Het was in april 2002 dat ik deze geschiedenis hoorde. De geschiedenis van een meisje dat handelde uit de overtuiging : “ik ben omdat jij bent.” Het liet mij niet los.

Ik weet dat de natuur onverschillig is voor de spelingen van het lot van mensen. Toch, de geschiedenis van de mensen trekt haar sporen door het landschap en wij, als mensen willen die sporen een teken geven.

Klaas D. Drenth

Pianissimo

quintusbos, glimmen

de machtige grasvlakten langs de a28 bij glimmen
en dat wat daarachter ligt aan legakkers petgaten pingorestanten
zeven gewijde grafheuvels geven een wandelaar geen vleugels

nee dan dit kleine reservaat; hulst kust tot pulp gemalen bark
pikzwarte piano's lijken in de verte vast gestemd te worden
weinig fenomenen kunnen deze mate van bevrediging benaderen

in zijn hoofd gonst de biotoop als een orkest van zwammen
mieren, spechten en insecten met hem, de wandelaar als dirigent
die even ten westen van de provinciegrens het beste spoor volgt

dwars door mos en varens -gast- en waardplanten- zijn waterlanders
achterna gaat naar daar waar hij vrij blijft en zijn gekreukelde jaren
niet als vel over been hoeft te dragen, maar duidelijk blijken laat

dat deze paar hectare zijn zielenleven sust, de machtige grasvlakten
en dreigende luchten drijven heen naar zee, de heide, de weide
kunnen hem niet meer bewegen, ze raken geen enkele snaar

Sacha Landkroon

Het Quintusbos is aangelegd als een parkbos bij een landhuis: Huis te Glimmen. Aan de hoofdingang bevindt zich het oorspronkelijke tuinhuis van het Huis te Glimmen. Bos en singels zijn aangelegd in 1824 en genoemd naar notaris jonkheer R.A. Quintus, vroegere bewoner van het Huis te Glimmen. In het bos bevond zich vroeger een eendenkooi. Door Staatsbosbeheer is hiervan een artistieke reconstructie uitgevoerd. Zie ook: <http://groeningen.net/category/quintusbos/>

De Helper , sluisje Hoornsedijk

Oer Hollands, nee Harens
De Helper zien over water, ijs
glijdend, wachtend
Op het land bepaald, beschermd
Op zondagmiddag wiekend

En Nijveensterkolksluis bij de brug
waar veel plezier wordt geschut
Veurheer mit d'haand nu bij (arbo)wet verboden
Molenaar, sluis- en brugwachter, Harense Huisgoden
Alsof u met vergrootglas kijkt, zo licht

Jaap van Ede

De Helper (gebouwd in 1863) is een achtkantige poldermolen – type grondzeiler - op de oostelijke oever van het Paterswoldsemeer in het streekje Nijveensterkolk(sluis), locatie Hoornsedijk 8, 9752 XJ HAREN en diende voor de bemaling van de polder Helpman met behulp van een vijzel. De molen raakte in de jaren zestig van de twintigste eeuw buiten gebruik. De molen werd vanwege uitbreiding van de stad Groningen en de aanleg van de A28 in 1969 afgebroken en in 1971 bij het Paterswoldsemeer weer opgebouwd. De Nijveensterkolk is een schutsluis met brug aan de Hoornsedijk 7 in Haren. De sluis verbindt het Paterswoldsemeer met het het Hoornsediep en zo met het Noord-Willemskanaal. De in 1927 aangelegde sluis met brug is Rijksmonument en is van algemeen belang vanwege architectuur- en cultuurhistorische waarde. Nederlands bekendste wandelpad, het Pieterpad, loopt door dit kleine streekje Nijveensterkolk(sluis).

Aan de hand van mijn vader

Aan de hand van mijn vader liep ik over de dijk, Behoedzaam slingert het Hoornsche Diepje, het stukje Drentsche Aa ,richting Groningen met ons mee.

We waren op weg naar de "Vrieling hoeve", bij oom Jans en tante Janny Vrieling appels plukken..

Bij Hoornsche Dijk nr. 9 bleef mijn vader staan: "kijk " ,zei hij, "in dit huis ben ik geboren." In gedachten ging hij terug naar zijn jeugd, het was 1909. Hij voelde nog de kou en de armoe in het vochtige veen, waar zijn vader een paar koeien had en uit ging melken.

Veel later zou ik begrijpen hoe dierbaar hem deze plek was: De dijk, onze Dijk.

Het was 1976. Rond deze tijd werden er plannen gesmeed.

De Dijk moest worden geëgaliseerd.

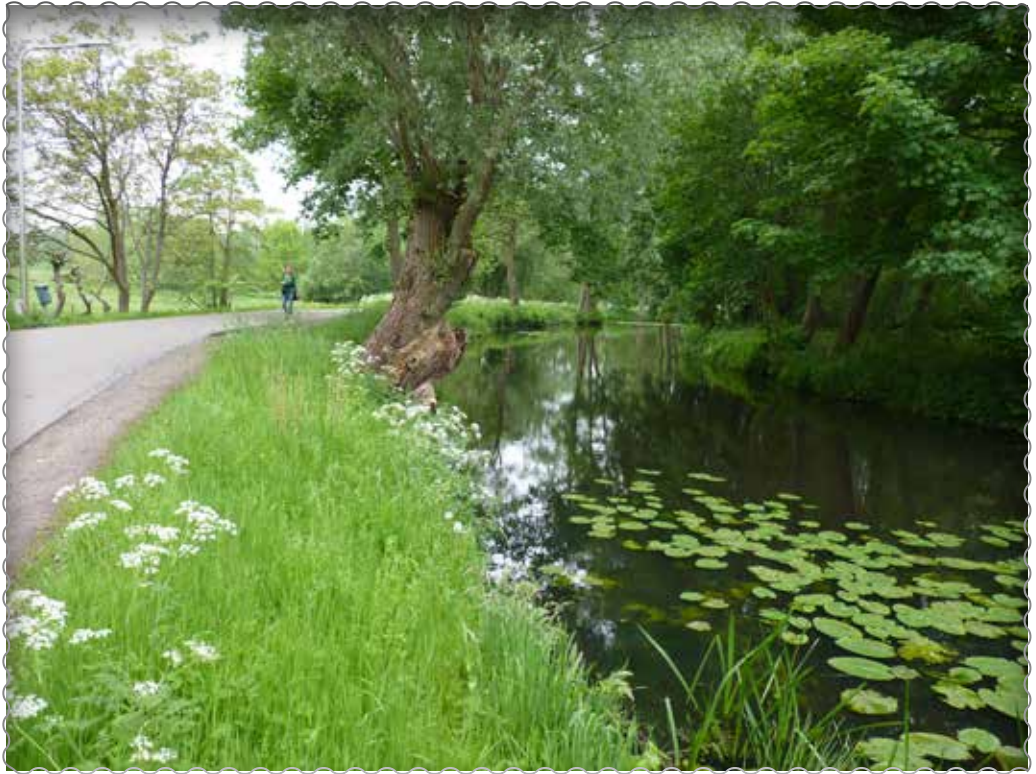
Groningen breidde zich uit...

We staken de koppen bij elkaar, kregen we het voor elkaar: De Vereniging "De Hoornsche" werd opgericht. We voelden het als plicht om actie te voeren. De vogels ,de planten, de slinger van de Drentsche Aa, alles brachten we in kaart en procedeerden tot aan de Hoge Raad. En.. we kregen gelijk...

Bij de Gemeentes was het balen, want ze moesten "bakzeil "halen.

En zie, de Dijk, hij ligt er nog, 't mooiste plekje tussen Haren en Stad.

Anje Vels

De Hoornsedijk loopt langs het Hoornsediep en is een fraaie fiets- en wandelroute richting Groningen. Er zijn nog drie buurtjes: Een bij de instroom van het Hoornsediep in het Noord-Willemskanaal, een bij een meander van het Hoornsediep en nog wat noordelijker bij de Nijveensterkolk, waar de poldermolen De Helper staat. Het stuk tussen het Hoornsediep en het Noord-Willemskanaal werd in de jaren 1970 opnieuw opgespoten. De route maakt ook deel uit van het Pieterpad.

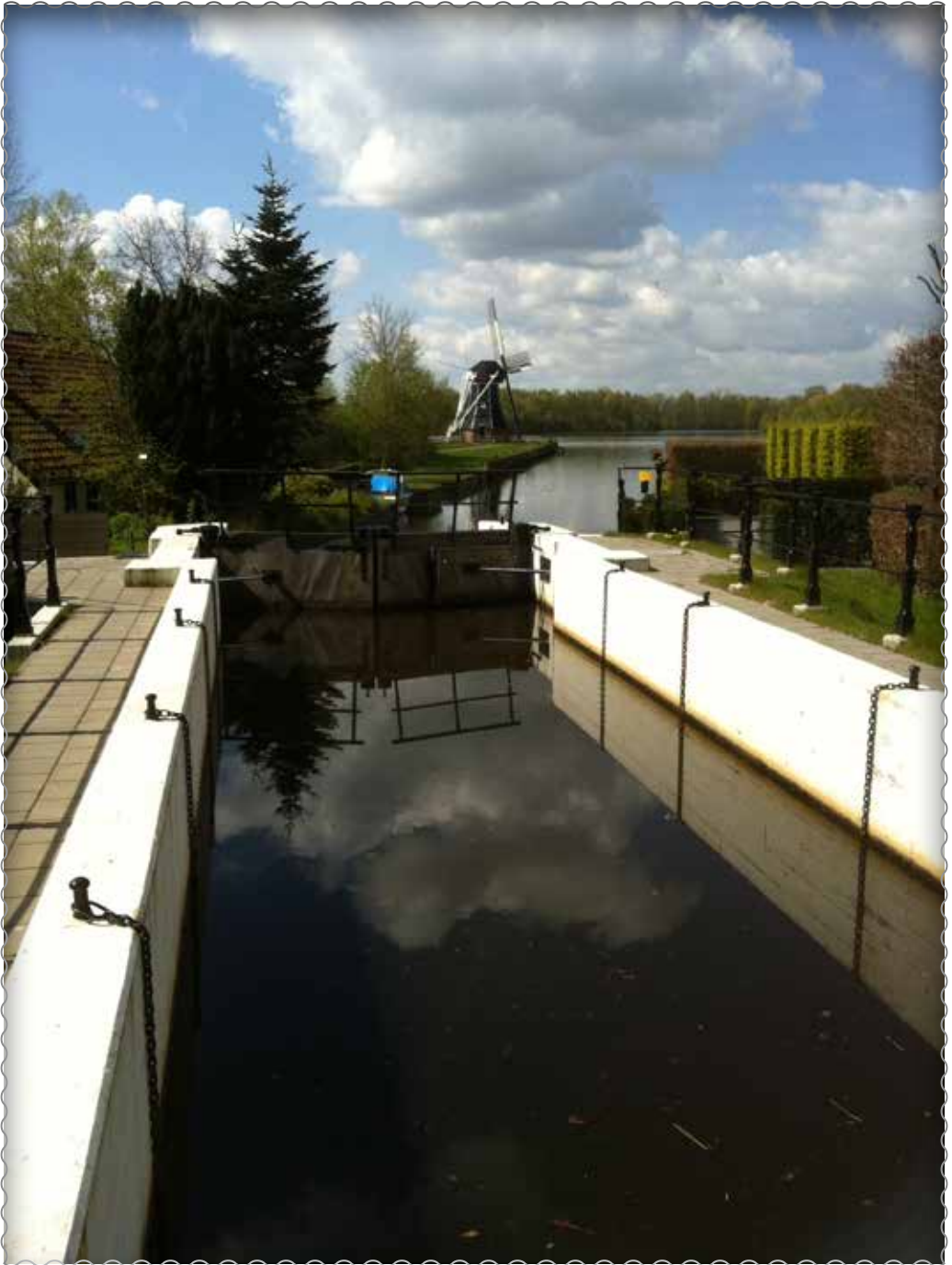
Het sluisje aan de Hoornsedijk ★

Hagelwit en opgeschoond ligt zij daar
aan de Hoornsedijk, omzoomd door tegels
de huizen aangepast met chroom en glas
zo recht door land, een open deur voor luxe
jachten, naar het schijnt moet alles transparant

In de kantlijn drijft een bastion van spreuwen
de spot met alles wat hier komt en gaat
een jonge eend zoekt haastig elders heil
de ruigten van de boorden trokken hem
het groot hoefblad, de loopjes eromheen

Wie gaat er hier voor schut, in wolken
hierboven volgt hij de loop van de tijd, werd
niet het land uit het water getogen, het veen
uit het meer opgediept, een monnikenwerk
het sluisje, zijn adempauze in de tijd

Atze van der Wijk

De Hoornsedijk

Eldorado voor boeren, burgers en buitenlui!

Vanaf de Meerwegbrug in Haren, maar ook vanaf de Ketwich Verschuurbrug in Groningen, gaan wandelaars en fietsers de Hoornsedijk op om er te bewegen maar vooral om te genieten van een keur aan fauna en flora.

Wat van oorsprong een begaanbare dijk voor de aanwonende agrariërs was, is geworden tot een geestverrijkend kronkelend verblijfseldorado. Met het Hoornsediep (oude Drentsche Aa) aan ene zijde en het Paterswoldsemeer aan andere-, bevindt de recreant, maar ook de Pieterpadloper, zich in een verheerlijkende omgeving. Zich voortbewegende per rijwiel dan wel met de benenwagen, of gewoon mijmerend zittende op één der bankjes, verkeert u er in weelde tussen vele aantrekkelijke elementen van de natuur.

Als u niet verzuimt om ook bijvoorbeeld het Molenpad op te gaan dan kunnen het ooievaarsnest en de poldermolen De Helper, van 1863, u niet ontgaan.

Maar evenmin de schoonheid van het Paterswoldsemeer, dat u er automatisch toe brengt om op een bankje plaats te nemen. Bij het vervolgen der route passeert u de Schutsluis met ophaalbrug uit het bouwjaar 1927. Deze zogenaamde Nijeveense wiek vormt de verbinding tussen een aftakking van het Hoornsediep en het Paterswoldsemeer. Wellicht vervolgt u daarna uw weg over het vernieuwde bruggetje om langs de dijk of -het meer uw hart op te halen en u zelf op te vrolijken.

Het vele en diverse gevogelte, maar ook een mengeling aan runderassen, de boten op het meer en de recreatie op en rond het Hoornsemeer, het zijn slechts voorbeelden ter aanvulling om het mooie en de diversiteit te accentueren.

Henk Werners

Een prachtige molen (Molen De Hoop)

Een mooie molen staat op een mooie plek.
Mensen kunnen de molen zien.
De molen maalt meel
Het uitzicht is echt prachtig, het is nooit saai.
Iedereen wordt vrolijk van de prachtige molen.
We lopen langs de molen, de molen is groot en lang,
schone, mooie, witte molen.

Li-Jang Unij

Molen De Hoop is gebouwd als korenmolen in 1839, later werd het een oliemolen. Nu met ingebouwde motor. Het is een zogenaamde bovenkruier met stenen onderbouw. Samen met winkel, woning en schuren Rijksmonument. Zie: www.molendehoopharen.nl

Witte grondzeiler (De Witte Molen)

Vele jeugdwandelingen zag ik jou
Altijd in de zon

Vele middagen zat ik bij jou
Met mijn hengel in het kanaal
En mijn vader naast me vissend
Mijn moeder bij ons breiend

Gister zag ik je weer
Vanaf het Drenthepad
En ik besef dat ik van je hou

Christine Weston

De Witte Molen: Gebouwd als achtkantige bovenkruier in 1892 om de polder Glimmen droog te kunnen houden. Het water wordt met behulp van een vijzel in het Noord-Willemskanaal gepompt. Aanvankelijk werd alleen windkracht gebruikt. Later werd er een motor in geplaatst.

Historie

ik zit erop
en loop eromheen
en verwonder me
over zware steen

Christine Weston

Er schijnen in de provincie Groningen nog meer hunebedden te zijn geweest, maar het hunebed van Noordlaren is de laatste dat nog op z'n oorspronkelijke plek ligt. Het hunebed bestaat tegenwoordig uit een sluitsteen, twee paar zijstenen (ook wel draagstenen genoemd) en twee dekstenen. Bij een opgraving in 1957 kwam vast te staan dat het hunebed ooit veel groter is geweest. De bouw van het hunebed wordt net als de andere hunebedden gedateerd tussen ca. 3450 en ca. 3250 v.Chr. In het hunebed zijn resten aangetroffen van trechterbekeraardewerk en vuurstenen voorwerpen en vuursteenafval. Zie ook: <http://www.hunebeddeninfo.nl/g1noordlaren> .

Druïdenbosje

bij het Hunebed G1 te Noordlaren

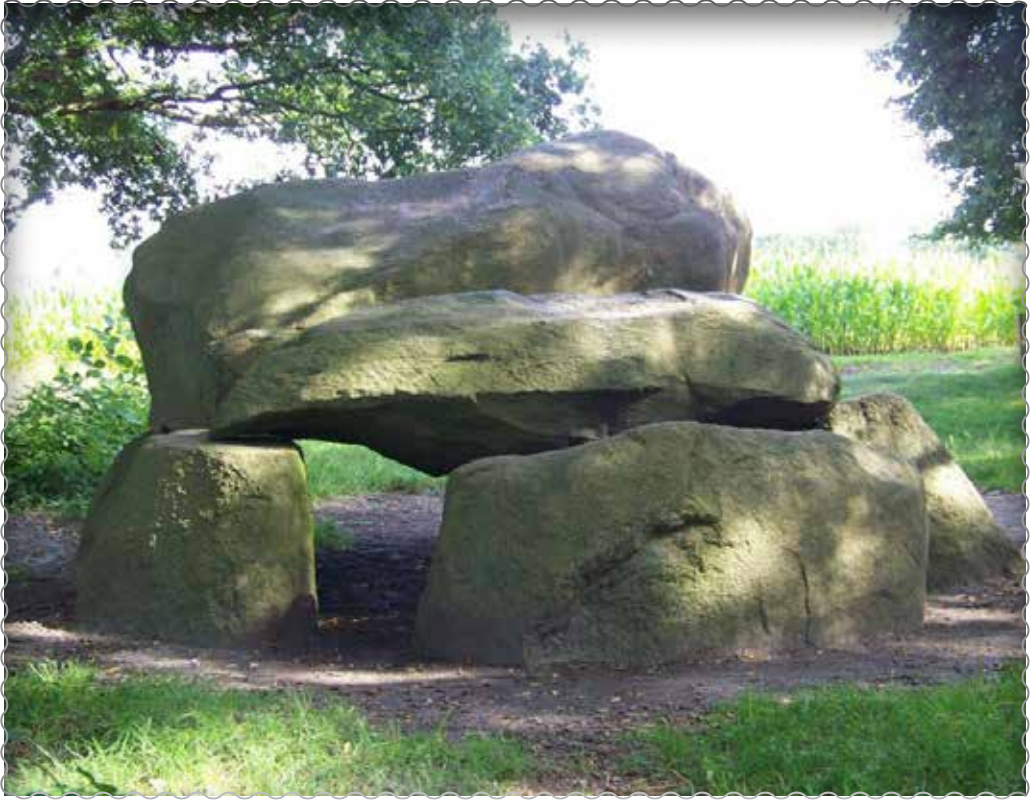
Eerst volg je de bochten en kronkels
op weg naar de zolder van zomer
waar het licht danst op de stenen
men honderd bunder bomen plant
om alsnog in de gunst van de goden

te komen. Zwakke reuzen staan
in de grote kom van het laagveen
volkomen weerloos te wachten.
Kruitgaten die explosies beloofden
verhogen de vreugde van naderende

ijstijd niet. Sporen van steenrovers
bleke leftovers van aardappelloof
leggen akkers lam, en in de damp
van mijn banden staat van vroeger
te lezen; dat de bliksem nog geen

naam had. Aan de bosrand is de lucht
grijs en zwanger van verlangen naar
daar zijn. Grote kei, gegeseld door tijd
wier barse huid in al haar volmaaktheid
minzaam mijn zwijgen aanvaardt.

Sacha Landkroon

't Huis de Wolf in avondzon

Een late zon strijkt traag avondlicht
over het gesloten bruin-grijs statige gebouw.
Niets beweegt, geen hond die blaft, geen gordijn
van waarachter een vrouw naar buiten gluurt.
Waar ooit een luide herberg stond is het nu stil.
Alleen de kikkers in de vijver weten dat nog niet.

Gedroomd komt daar een volbespannen koets
gevuld met vrolijk 's zomers uitgedost jongvolk,
de paarden hinnikend, de oprijlaan afgereden.
Elfen dansen luchtig langs de groene haag.
Maar 't waarlijk zichtbaar hoge paard laat
naar de wind waait slechts zijn flanken zien.

Waar voorheen studenten onder tumultueus krakeel
het wel en wee doorzochten van de oorlog en de vree,
waar disputen hoog opliepen en de fresco's bladderden,
heerst nu op Harens noordflank, in een hersteld chateau,
de rust, waar zelfs de immer wakende leeuw niet brult.
Alleen de kikkers in de vijver weten dat nog niet.

Cees Bolle

De villa is gebouwd langs de Rijkstraatweg op de plaats waar al in de zeventiende eeuw een herberg aan deze belangrijke heerweg over de Hondsrug was gevestigd. In 1891 kwam de herberg en het omringende land in handen van een Friese boerenzoon, Atze Wassenaar. Hij liet de herberg slopen en ervoor in de plaats de huidige villa bouwen. In 1917 verkocht de toenmalige weduwe huis en grond aan de Staat, die het terrein bestemde voor de botanische tuin van de Rijksuniversiteit Groningen, de Hortus. In 't Huis De Wolf werden enkele afdelingen van de RUG gevestigd. De villa is van algemeen belang vanwege architectuur- en cultuurhistorische waarde, bevat Neo-Renaissance elementen is opvallend vormgegeven en zeer uitbundig gedetailleerd. (bron: Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed)

De schim van het Scharlakenhof

Dit zwembad
ooit met lachende kinderstemmen gevuld

Dit zwembad
in het mooie Haren

Kijk eens om je heen hier...
helemaal verlaten.

Geen kinderstemmen meer,
maar vogelgeluiden.

En het water?
Het water is donker.

Christine Weston

Het Scharlakenhof is in 1975 in gebruik genomen. Op dat moment had Haren zowel een binnen- als een buitenzwembad! Het buitenzwembad werd echter al in 1990 gesloten. De buitenbaden zijn herwonnen door de natuur; de plantjes tieren welig en de ondiepe poelen worden bewoond door een verscheidenheid aan hagedisjes. Het is deze locatie die filmmaker en artistiek leider van Zwembadverhalen, Anne van Slageren, inspireerde om een voorstelling te maken.

Zwembaden – buitenbaden in het bijzonder – hebben de eigenschap nostalgische gevoelens op te roepen; over schoolzwemmen en zwemles in soms steenkoude baden, over eindeloze vakanties die gevierd werden in en rondom het zwembad, over de ijsjes en wespen die daarbij kwamen kijken. Een geweldige voedingsbodem voor persoonlijke en bijzondere verhalen die mettertijd een nostalgische lading hebben gekregen' (Zwembadverhalen, 2016).

Lindenhof

Behouden huis
Geratel breekt de stilte
nacht na nacht
het boek moet af
want anders nooit meer slapen

Geluid van brekend glas
een Olivetti op het gras
het boek is af

Een laatste mandarijn op zwavelzuur
en dan de donkere kamer in
wegdromen naar Parijs!

Friso Bavinck

De villa 'Lindenhof' (Julianalaan 11) is Rijksmonument; gebouwd in 1931 in de stijl van de Amsterdamse School door de Architecten Kuiler & Drewes in opdracht van de heer H.E. Oving, directeur van W.A. Scholten's aardappelmeelfabriek te Foxhol. Zie: <http://rijksmonumenten.nl/monument/513850/lindenhof/haren-gn/>

De schrijver W.F. Hermans woonde en werkte er van 1967 tot 1973. In het gedicht zijn 4 boektitels verwerkt. Zie ook: https://nl.wikipedia.org/wiki/Willem_Frederik_Hermans

De Kooikamp

De ramen zijn gesloten
Alsof het gebouw zijn geheim niet wil prijs geven
De geluiden wil vasthouden
Die klonken daar binnen
Kinderen
Die met de maatschappij- en zichzelf overhoop lagen
werden hier gehuisvest
Tussen natuur en levende have
In de hoop dat ze na de opleiding niemand meer zouden hinderen
Officieren
confisqueerden het gebouw
Tijdens de oorlog
Gepoetste laarzen met luid klinkende zolen
En glimmende geweren
Een toonbeeld van geweld
Vreselijke jaren
Die veel te veel slachtoffers veroorzaken zou
De kooikamp
Nu met internationale gasten

Vrijwilligers die als Franciscaners buiten de boel opknapten
En de spaden in de grond duwden
Als in een te laat verzet
Voor hen die hun handen- zogenaamd- in onschuld wasten

Gré van Lith

Het landhuis De Kooikamp (Rijksstraatweg 15 Glimmen) is in de oorlog gevorderd door de Duitsers; daarna werd het een tehuis voor moeilijk opvoedbare jongens. Nu Stichting Woonvorm met vaste bewoners en opvang en tussenstation voor mensen onderweg.

Biotoop

Creatieve broedplaats
Waar vroeger professoren oreerden
En we nu nieuwe historie creëren
Zwembadverhalen maken we
En ik ben geïnspireerd
Door plek, mens en energie

Hier gebeurt het!

Christine Weston

De Biotoop is een dorp in een dorp. Zeven gebouwen op een terrein van acht hectare bieden woon- en werkruimte aan 300 mensen, in een inspirerende groene omgeving. Het voormalig Biologisch Centrum van de RUG, nu beheerd door Carex, biedt ruimte voor kunst, ambacht en creativiteit. Naast tientallen kunstenaars zijn er vele bedrijven in allerlei sectoren gevestigd. Vleugel F biedt ontmoetingsruimte voor alle groepen. De combinatie van wonen, kunst, bedrijvigheid en evenementen zorgt voor een levendige uitwisseling.

Cultuurpodium, congressen, stadstuin en open dagen trekken vele bezoekers uit Haren en omstreken. Zie www.biotoop.org.

Tuindorpschool

Belhamels

‘Eppo!’ De hoofdmeester klonk ongeduldig, terwijl hij voor de derde keer de naam over het schoolplein liet schallen. Hij liep in de richting van twee jongens en brak hun spel af door hun zwabberende hoepel zwierig van de tegels te lichten. Net op het moment dat één van hen de hoepel een flinke tik wilde geven.

‘Heerke en Aaldrik, hebben jullie Eppo gezien?’

‘N..n..nee meneer’, stotterde Heerke. Aaldrik beet op zijn lip, zijn blik gericht op de hand, die de hoepel omklemde. Als een kolenschop zo groot.

‘Heerke, dan moet jij vandaag de schoolbel maar luiden. Kom.’ Aaldrik zag hoe de andere kolenschap in de nek van Heerke werd gelegd.

Even later klonk de bel. Terwijl alle kinderen zich twee aan twee voor de schooldeur verzamelden, tuurde Aaldrik naar de flonkerende klokkentoren. Hij sloot de rij. Zonder Eppo, zoon van de veldwachter. Die had hij net samen met Heerke in de schuur achter de manufacturenwinkel opgesloten. Zijn verdiende loon, de verklikker. Had ie maar niet aan zijn vader moeten vertellen, dat Aaldrik en Heerke een paar appels van de boom van de locomotiefpoetser hadden geplukt.

Het geluid van de bel stierf weg en even meende Aaldrik geschreeuw te horen. Snel sloot hij de schooldeur achter zich, haalde zijn schouders op en mompelde: ‘Verbeelding’.

Wietske Couperus

In 1917 werd gestart met de plannen voor de bouw van de wijk Tuindorp in wat nu Oosterhaar is. Het was een initiatief van de Staatsspoorwegen, die bezig waren een spoorwegemplacement aan te leggen in Onnen. Om de arbeiders zo dicht mogelijk bij hun werk te laten wonen, besloot men een afzonderlijke unieke woonwijk voor hen te laten bouwen, een wijk volgens het 'tuindorp-principe', gebaseerd op de ideeën van de Engelse stedenbouwkundige Ebenezer Howard (1850-1928). De wijk is gebouwd in een landelijke stijl van 'De Amsterdamse school'. Tuindorp werd in 5 jaar gerealiseerd; de eerste 18 huizen werden in 1920 opgeleverd, in 1921 ging het om 32 woningen, in 1922 de school en hoofdmeesterswoning en in 1925 nog eens 75 woningen en 4 winkels. De Tuindorpschool is een Rijksmonument en wordt nu gebruikt door de Stichting Kinderopvang Haren. Informatie over Tuindorp Haren (gebaseerd op informatie afkomstig van website www.oldgo.nl)

Be Quick

De kantine ruikt naar bier en bitterballen
Een sfeer van ouwe-jongens krentenbrood en Harense ballen
Elk jaar eurovoetbal toernooi
En wat ligt het daar mooi
Elke zondag daar; supporter pur sang
Mijn eerste vriendje kende ik er allang
Mijn drie broers allen voetballend bij deze club
En ik met m'n ouders langs de lijn maar steeds van 'hup'
Ik heb warme herinneringen aan het supporten bij Be Quick
En wordt nog steeds warm bij de aanblik
Van de velden en het hoofdgebouw in Haren
Zelfs na al die Jaren

Christine Weston

De voetbalclub Be Quick is in 1887 opgericht. In 1920 werd Be Quick zelfs landskampioen. (Jammer genoeg gebeurde dat in de tijd dat de club nog voetbalde buiten de gemeentegrens van Haren). Voor 10.000 toeschouwers werd VOC uit Rotterdam met 3-0 verslagen!!! Het stadion "De Esserberg" is in 1921 gebouwd naar een ontwerp van Evert van Linge, die behalve een goed voetballer een bekende Groninger architect was. Voor die tijd was het een heel modern gebouw: lekker strak en simpel, zonder franje en opgetrokken uit rode baksteen en beton.. Zie ook: https://nl.wikipedia.org/wiki/Be_Quick_1887

Colofon

Deze uitgave is mogelijk gemaakt dankzij een subsidie van de Gemeente Haren. Het promotiemateriaal voor de schrijfwedstrijd is verzorgd door grafisch ontwerper Jeannette Ensing. Zij verzorgde ook het boekomslag van de bundel. (<http://www.grafischontwerp-info.nl/bdr899432-Jeannette-Ensing.html>)

De meeste foto's bij de teksten zijn gemaakt door Peter van den Berg van Saparoea en Jan Spoelstra.

Drukwerk & Opmaak zijn verzorgd door Drukkerij G. van Ark en Erik Veldman.

DE VERBEELDING VAN HAREN

Het juryrapport

Het is gebleken, dat het initiatief om belangstellenden te vragen gedichten of prozateksten te schrijven bij de vele interessante plekjes in Haren een goede gooi is geweest. Meer dan zestig inzendingen kwamen binnen: in elk geval een teken dat veel mensen zich toch emotioneel betrokken voelen bij uiteenlopende opmerkelijke plaatsen in eigen omgeving. Zelfs enkelen van buiten Haren waren voldoende geïnvolveerd om ook een bijdrage te leveren. De inzendingen waren zeer divers, uiteenlopend naar vormgeving, naar karakter en naar kwaliteit.

Het was voor de jury een groot genoegen langs deze weg kennis te nemen van zoveel betrokkenheid bij de dingen om ons heen in Haren. De opdracht iets te schrijven bij een bepaalde plek in Haren hield natuurlijk de verleiding in zich lichtvoetig over te geven aan te veel beschrijving, toelichting met details. En zeker bij de poëtische inzendingen werd dan ook soms meer in woorden "uitgelegd" dan dat beelden of gevoelens opgeroepen werden. Het is zoals Martinus Nijhoff eens gezegd heeft: "Een gedicht bestaat *niet* uit woorden, het bestaat uit woorden *en* hun stilte." Daarmee aangevend dat achter de gekozen woorden en woordcombinaties een kracht moet zijn die beelden en gevoelens bij de lezer te weeg brengen.

De jury heeft bij alle inzendingen zorgvuldig nagegaan in hoeverre de gekozen vorm en taal juist die vonk deed overspringen die de waarde van poëzie en ook proza ten slotte bepaalt. We proefden de ritmiek, de klankmuziek en het beeldend vermogen van de teksten.

De jury heeft met genoegen haar taak vervuld en goede gesprekken kunnen voeren over alle inzendingen. Zij zou de inzenders die kennelijk met zoveel plezier hun bijdrage hebben geleverd willen aanraden veel werk van andere dichters te lezen: er verschijnt vrij veel poëzie, zeer uiteenlopend van karakter; dat proeven en ondergaan kan steeds beter de waarde van Nijhoffs woorden helder maken. En dat is de moeite waard.

Natuurlijk is met veel aandacht naar alle werkstukken gekeken: we beseften maar al te goed dat we te maken hadden met teksten die heel persoonlijk konden zijn. Vanuit dit perspectief waren er acht inzendingen die eruit sprongen. Dat waren de bijdragen waarin nog het dichtst benaderd werd datgene wat bij een gedicht of een verhaal essentieel is.

De redactie had ons ruimte gegeven voor 5 prijswinnaars. Gelet op onze

indrukken van het geleverde werk meenden we dat we het recht maar moesten nemen daar nog enkele eervolle vermeldingen aan toe te voegen.

Uiteraard beginnen we met onze eervolle vermeldingen. En daar horen, misschien verrassenderwijs, bij de teksten van twee leerlingen van de Guyotschool in Haren. Teksten waarbij niet de klank van taal het startpunt geweest kan zijn. Maar zie hoe **Li-jang Unij** heel beeldend in "*Een prachtige molen*" de pas gerestaureerde molen De Hoop in het centrum van Haren gestalte geeft, of, maar nu in proza, **Nine Haanstra**, zeer gevoelig met als inspiratie het beeld van "*Henri Daniel Guyot*" de verwondering en het enthousiasme om de ontplooiingsmogelijkheden in taal oproept.

Eveneens een eervolle vermelding voor **Sacha Landkroon** die in het gedicht "*De neus omhoog*" zijn emotionele herinneringen met zijn grootvader bij de Nicolaaskerk beschrijft en die legt naast het heden.

Tenslotte **Tineke van der Meij**, die in een heel kort, impressionistisch gedicht "*Populieren*", ook verwijzend naar Monet, de stemming van alle jaargetijden oproept.

Bij de prijswinnaars hebben we ervan afgezien om tussen de nummers 2 t/m 5 een echte kwalitatieve rangschikking aan te brengen. Natuurlijk zijn er verschillen, maar er is ook nog proza bij en het leek ons beter niet te proberen daar een rangorde in aan te brengen.

In willekeurige volgorde dus zijn dat:

Wietske Couperus, die in een sterke korte prozatekst heel aangrijpend een scène bij een rondleiding in de Laarmantuin, "*Liefde maakt blind*", beschrijft, maar die daarnaast ook nog een herinnering aan kwajongenswerk bij de Tuindorpschool onder de titel "*Belhamels*" inzond.

Vervolgens **Marijk Uri**, die met het gedicht, "*Drentsche Aa*", een sfeervol op herinneringen gebaseerd beeld oproept met een lichte reminiscentie aan Marsman.

Harry van Velsen, die in zijn gedicht "*De juichende mens*" bij het gelijknamige beeld, veel, heel directe humane betrokkenheid benoemt.

Atze van der Wijk, "*Sluisje Hoornsedijk*", een gedicht met veel lijnen naar verleden en soms overrompelende en ontregelende beeldspraak

De hoofdprijs moet volgens een eensgezinde jury gaan naar het gedicht "*Boeremapark*" een heel toegankelijke tekst die zonder te benoemen een wat duister avondgevoel weet op te roepen, in Nijhoffs bewoordingen: de dichter gebruikt "woord *en* stilte". De dichteres **Saskia de Boer** heeft met goed gebruikte enjambementen de impressie van stille onzekerheid in de avond verhoogd.

De jury:
Astrid Duiven
Cees Bolle
Jan-Willem Dijk
Paula Lambeck

'Zie mij staan, in het voorbij gaan.

Sta even stil en bedenk wat ik wil'

'Hier 'tussen de snelweg en de
is alles 'Wachthuisje,
nieuwe huizenwijk
metafoor van
iets 'wonen ooeivaars'
het leven'

'Denkend aan Haren...
is iets

voel ik de gele trein

alles'
over de Drentsche Aa

'Door de seizoenen heen, de stemmen
bij Glimmen'
van fluisteren tot loeien in de storm '

'De kantine ruikt naar bier
en bitterballen
een sfeer van ouwe-jongens krentenbrood
en Harense ballen'